Қишлоқ ҳақиқати

1993 йил 16 январь
ШАНБА
№ 7 (5.450)
НАРХИ:
ОБУНАЧИГА 3 СЎМ,
СОТУВДА 5 СЎМ.

Ўзбекистон Республикаси ижтимоий-сиёсий газетаси • 1974 йил 1 январдан чиқа бошлаган

ҚУДРАТИМИЗ—ДЎСТЛИК ВА БИРЛИКДА

Биродарлик халқларимизнинг хоҳиш-иродасидир

15 январь куни Ўзбекистон Республикаси байналмилал маданият марказида жумҳуриятимиздаги миллий маданият марказлари, жамиятлар, уюшмалар вакилларининг йиғилиши бўлиб ўтди. Унда йиғилганлар 3—4 январь кунлари Тошкентда бўлиб ўтган Марказий Осиё давлатлари раҳбарлари учрашуви якунларини қўллаб-қувватлашларини билдирдилар. Бу тарихий учрашувда белгиланган режаларни амалга оширишда куч-ғайратларни бирлаштириш зарурлиги таъкидланди.

Йиғин қатнашчилари жафокаш тожик халқининг дардларига малҳам бўлиш ҳар бир соф виждонли фуқаронинг бурчи эканини қайд этиб, ўз халқлари вакилларининг Тожикистонга қўлдан келганча ёрдам беришга тайёрлигини изҳор қилдилар. Ўрта Осиё ва Қозоғистон халқларининг ҳамкорлиги ва тараққиётига кўмаклашувчи халқаро уюшма фаоллари ҳамда республикамиздаги миллий маданият марказлари, жамиятлар, уюшмалар раҳбарлари Марказий Осиё давлатлари раҳбарларига мурожаатнома қабул этдилар. Йиғин чоғида Тожикистонга биродарлик ёрдами уюштириш борасида Марказий Осиё халқларига ҳам мурожаатнома қабул қилинди.

(ЎзА).

МАРКАЗИЙ ОСИЁ ДАВЛАТЛАРИНИНГ БОШЛИҚЛАРИГА
МУРОЖААТНОМА

Биз, Ўзбекистонда яшовчи турли халқларнинг вакиллари, миллий-маданий марказларнинг ҳамда Ўрта Осиё ва Қозоғистон халқлари ҳамкорлиги ва тараққиётига кўмаклашувчи халқаро уюшманинг фаоллари минтақамиз давлатлари бошлиқларининг 1993 йил 3—4 январда Тошкент шаҳрида бўлиб ўтган учрашуви якунларини ғоят завқланиб кутиб олдик.

Бу учрашув ҳақли равишда саховатли ўлкамиз мамлакатлари ва халқларининг сифат жиҳатидан янги ўзаро муносабатларини ривожлантиришда бурилиш нуқтаси бўлиб тарихга киради.

Ўзбекистон, Қозоғистон, Қирғизистон, Туркманистон Президентлари ва Тожикистон Олий Кенгаши Раиси қабул этган ахборот шу муқаррар ҳақиқатни яққол тасдиқлади: давлатлар ва халқлар энг мураккаб муаммоларни биргаликда ҳал этишлари, жамият турмушининг турли соҳаларида туб ўзгаришларни тезроқ амалга ошириш борасидаги куч-ғайратларни мувофиқлаштиришлари мумкин ва лозим. Шу йўлгина ҳозирги қийинчиликлардан қутулишга олиб боради.

Давлат бошлиқлари бўлган Сизларнинг зиммангизга минтақа халқлари бамисоли битта азим чинорнинг шохлари каби шу қийин замонни оғир оқибатларсиз ўтказибгина қолмай, айни вақтда ҳозирги ва келажак авлодларнинг муносиб яшаши учун шарт-шароит яратилиши учун ҳам имкони бўлган ҳамма ишни қилишдек жуда катта масъулият юклатилган.

1993 йилнинг дастлабки кунларида Сизлар миллион-миллион кишиларнинг дилида катта умид ва орзу, эртанги кунга ихлос ва ишонч уйғотдингиз.

Халқлар, холис ниятли барча кишиларнинг, миллатидан, динидан ва сиёсий маслакларидан қатъи назар, кучли орзу-умидларини, тинчлик ва тотувликка, дўстлик ва яхши қўшничиликка, ҳамкорлик ва ўзаро ёрдамлашувга ишончини изҳор эта олдингиз.

Халқаро сиёсий луғатга Марказий Осиё деган янги тушунчани киритганингиз чинакам тенг ҳуқуқли, қардошларча ҳамкорлик йўлидан қатъият билан боришга азму қарор берганингизнинг далилидир. Энди бирон-бир давлатни анъанавий ягона минтақамиздан ажратишга ҳатто расмий баҳона ҳам йўқ. Марказий Осиё ҳамиша унда яшовчи барча халқлар учун меҳрибон муштарак хонадон бўлиб қолишига, тинчлик, тараққиёт, миллатлараро иноқлик ва сиёсий барқарорлик намунасини кўрсатишига ишонамиз.

Жонажон Ўзбекистонимиз айни шу йўлдан изчиллик билан шахдам одим ташламоқда. Республикамизнинг барча фуқаролари — ўзбекистонликлар эркин, равнақ топувчи, демократик жамият барпо этишдек мана шу бунёдкорлик йўлини бажонидил қўллаб-қувватлайдилар. Бошқа қардош давлатлар ҳам айни шу йўлдан бораётганини билганимиз учун шу қийин йўлдаги муаммоларни биргаликда бартараф этиш осонроқ бўлишига аминмиз. Мамлакатларимиз имзолаган давлатлараро шартнома ва битимларни амалга оширишга эътиборни кучайтиришингизни, уларнинг ижросини назорат қилишнинг ишончли воситасини яратишингизни сўраймиз.

Биз халқларимиз бахт-саодати йўлидаги фаолиятингиз учун чин қалбдан самимий ташаккур ва миннатдорчилик изҳор этиш билан бирга ҳар бир кунингиз, ҳар бир қадамингиз халқларни жипслаштиришга, бирлигимизни сақлаб қолиш ва мустаҳкамлашга, Тошкент учрашувида Сизлар белгилаган барча режаларни амалда рўёбга чиқаришга қаратилишига ишонамиз.

Машаққатли ва масъулиятли ишингизда Сизларга муваффақият, куч-ғайрат, умидворлик ва матонат тилаймиз.

Миллий маданият марказлари, жамиятлари, уюшмалари номидан:

арманлар жамоасидан	**Г. С. Дереникян**
озарбайжонлар жамоасидан	**И. Мамедов**
бошқирдлар жамоасидан	**М. Г. Гайсин**
Бухоро яҳудийлари жамоасидан	**П. М. Ниёзов**
дунганлар жамоасидан	**М. Д. Сауров**
яҳудийлар жамоасидан	**Р. Г. Рабич**
эронийлар жамоасидан	**Э. Н. Хўжаев**
қозоқлар жамоасидан	**У. Дулдулов**
қорақалпоқлар жамоасидан	**А. Зокиров**
қирғизлар жамоасидан	**С. Қораев**
корейслар жамоасидан	**А. В. Ли**
литваликлар жамоасидан	**И. М. Дервинес**
немислар жамоасидан	**Т. Д. Екель**
поляклар жамоасидан	**А. Левинский**
республика байналмилал жамиятидан	**О. Каримов**
руслар жамоасидан	**В. Емельянов**
тожиклар жамоасидан	**С. Қурбонов**
турклар жамоасидан	**У. Салмонов**
туркман зиёлилари номидан	**Жумақилич Омонов**
уйғурлар жамоасидан	**А. Б. Бараев**
Ўрта Осиё ва Қозоғистон халқлари ҳамкорлиги ва тараққиётига кўмаклашувчи халқаро уюшмадан	**А. Қ. Уқубоев.**

Тошкент шаҳри, 1993 йил 15 январь.

МАРКАЗИЙ ОСИЁ ХАЛҚЛАРИГА
МУРОЖААТНОМА

Азиз дўстлар! Ҳурматли ота-оналар, опа-сингил ва ака-укалар! Биз сизларга Ўзбекистон Республикасида ишлаб турган миллий маданият марказлари номидан мурожаат қилаяпмиз.

Тожикистонда содир бўлган фожеали воқеаларни, қардош республика халқлари бошига тушган кулфат, азоб-уқубатларни ҳаммамиз биламиз ва ачиниб қайғурамиз.

Биродаркушлик урушини бошлаган кучларнинг сиёсий ғаламисликлари ва жиноий масъулиятсизликлари натижасида минглаб бегуноҳ кишилар қурбон бўлди. Қўшниларимизнинг ўн минглаб уйлари вайрон бўлди. Обод шаҳар ва қишлоқлари култепага айланди. Одамлар мол-мулкидан маҳрум бўлиб, ўз юртида қочоқ бўлиб қолди.

Марказий Осиёнинг барча халқлари бу аянчли воқеаларга ич-ичларидан ачинмоқдалар, турли миллатларга мансуб аҳолининг оғир аҳволига, оч ва ялонғоч болаларга, даҳшат ичида қолган оналарга, оқсоқолларнинг мусибатларига ҳамдард бўлмоқдалар.

Қиш-қировли кунлар бошланди, деҳқонларнинг фидокорона меҳнати эвазига етиштирилган ҳосилнинг кўп қисми далада қолди, кўмир, ўтин, нон, сут ва бошқа маҳсулотлар, кўрпа-тўшак ва аввало фалокатзадаларга эътибор ва ҳайрихоҳлик етишмаяпти. Миллати ва динидан қатъи назар, бутун аҳоли оғир аҳволда қолди. Халқимиз: ўрмонга ўт кетса, ҳўлу қуруқ баробар, деб бекорга айтмаган.

Мана шундай шароитда Тожикистон халқлари бизга ишонч билан қарамоқдалар, қардошларнинг беғараз ва дўстона ёрдамига умид қилмоқдалар. Давлатларимиз, халқларимиз ҳамиша дўст ва яхши қўшни бўлиб яшаб келганликларини эсга олайлик. Неча минг йиллар давомида биз ёнма-ён яшаб келдик, қувонч ва қайғуларни ҳамиша бирга баҳам кўрдик, оғир кунларда бир-биримизга кўмаклашдик. Бугун ҳам мана шундай кун келди, қўшнинг тинч, сен тинч. Қўшниларимизни кулфатда қолдирмаймиз.

Қардош республикадаги тожик халқи ва бошқа халқлар бутун кўп асрлик тарих давомида қийинчилик ва маҳрумликларга неча марталаб дуч келганлар, аммо ҳамиша ҳам уларни мардонавор енгиб ўтганлар. Бу гал ҳам шундай бўлади.

Бу ишда ҳаммамиз унга мададкор бўлайлик, шу саховатли минтақада бирга яшаб турган барча қардош халқларнинг ёрдами билан қийинчиликлар осонроқ бартараф этилади.

Кўҳна Тожикистоннинг ўз озодлиги, ҳақиқий мустақиллигига эришиш йўли машаққатли бўлди. Бошқа суверен давлатларнинг йўли ҳам осон эмас. Қардош қўшниларнинг аччиқ сабоқлари шунга яна бир бор ишонтирадики, биз фақат биргаликда, фақат дўст ва тотув бўлгандагина ўз мақсадларимизга ета оламиз, минтақадаги барча халқларнинг равнақи ва тараққиётига эриша оламиз. Якка-ёлғиз бахтиёр бўлиб бўлмайди.

Мамлакатларимиз раҳбарларининг куч-ғайратларини бирлаштириш йўлидаги саъй ҳаракатларини маъқуллаймиз ва тўла-тўкис қўллаб-қувватлаймиз. Марказий Осиё давлатлари бошлиқларининг 3—4 январь кунлари Тошкентда бўлиб ўтган учрашуви ижтимоий-иқтисодий қийинчиликлардан қутулиш йўлларини биргаликда излашнинг яққол далили бўлди. Қардош Тожикистонни қўллаб-қувватлаш юзасидан қабул қилинган қарорлар бизни руҳлантириб юборди. Унга ҳозирнинг ўзидаёқ ҳар томонлама ёрдам берилмоқда.

Бироқ, бизнинг шароитимизда жамики муаммоларни фақат давлатларнинг зиммасига юклаб қўйиш инсофдан эмас, деб ҳисоблаймиз. Биз ҳаммамиз — оддий кишилар бу машаққатларнинг бир қисмини ўз зиммамизга олишимиз мумкин ва лозим. Қўшниларга қўлимиздан келганча озиқ-овқат, кийим-кечак, кўрпа-тўшак, пул билан ёрдам берайлик. Ҳозир улар ҳамма нарсага муҳтож.

Биз — ўзбекистонликлар, барча миллий маданият марказларининг намояндалари 22 миллионли Ўзбекистон халқининг хоҳиш-иродасини ифодалаб, Марказий Осиё давлатларининг барча фуқароларини, ҳамма халқларини республикаларимизда қардош Тожикистонга ёрдам махсус инсонпарварлик жамғармаларини ташкил этишга даъват қиламиз. Сиёсий партияларни, жамоат ташкилотларини, меҳнат жамоаларини, ишбилармонларни ва барча холис ниятли кишиларни мурожаатномамизни қўллаб-қувватлашга чақирамиз. Бу хайрли ва олижаноб ишдан ҳеч ким четда қолмаслиги керак.

Марказий Осиё давлатларининг ҳукуматларидан бизнинг таклифимизни қўллаб-қувватлашини ва шу ҳақда белгиланган тартибда қарор қабул қилишни сўраймиз.

Ўзбекистон Республикаси миллий маданият марказлари вакилларининг йиғилишида қабул этилди.

Тошкент шаҳри,
1993 йил 15 январь.

ҚУРОЛЛИ КУЧЛАРНИНГ РАҲБАРИЯТИ БИЛАН УЧРАШУВ

15 январь куни Мудофаа вазирлигида Ўзбекистон Республикасининг Президенти И. А. Каримов Қуролли Кучларнинг раҳбарлари билан учрашди.

Президент ҳозир бўлган кишиларга республикадаги, Марказий Осиё минтақасидаги сиёсий вазият ҳақида, шунингдек ҳозирги мураккаб ўтиш даврида ижтимоий-сиёсий барқарорликни сақлаш юзасидан Ўзбекистон раҳбарияти кўраётган тадбирлар ҳақида гапириб берди.

Учрашувда «Мудофаа тўғрисида», «Умумий ҳарбий мажбурият ва ҳарбий хизмат тўғрисида»ги қонунларни амалга ошириш, ҳарбий интизомни янада мустаҳкамлаш, ҳарбий хизматчиларни ва уларнинг оила аъзоларини ижтимоий ҳимоялашни кучайтириш масалалари муҳокама қилинди.

Қуролли Кучларни қуриш, ривожлантириш ва ислоҳ қилишнинг ҳозирги шароитдаги концепциясини ишлаб чиқиш масалаларига алоҳида эътибор берилди.

Президент ўз нутқида Ўзбекистон Республикаси ҳарбий доктринасининг асосий йўналишларини белгилаб берди, унинг мазмуни Ўзбекистоннинг тинчликсеварлик сиёсатига асосланиши зарурлигини таъкидлади. Бу сиёсат республиканинг ҳам жаҳон, ҳам минтақа миқёсидаги миллий манфаатларига мос бўлиб тушади.

Ўзбекистон Республикасининг мудофаа вазири генерал-лейтенант Р. У. Аҳмедов ўз нутқида Қуролли Кучларнинг жанговар шайлигини мустаҳкамлаш чора-тадбирлари ҳақида маълумот берди.

Қўшилмалар ва қисмлар қўмондонларининг нутқларида Қуролли Кучларнинг шахсий таркиби республика чегараларини, Ўзбекистон аҳолисининг тинч турмушини, давлат суверенитети ва ҳудудий яхлитлигини ҳимоя қилиш соҳасидаги ҳарбий бурчини шараф билан бажараётганлиги таъкидланди. Улар ҳарбий хизматчилар ва оила аъзолари ҳақидаги доимий ғамхўрлик учун республика раҳбариятига чуқур мамнуният изҳор этдилар ва ўзбекистонлик жангчилар Ватаннинг мудофаа қудратини мустаҳкамлаш йўлида бундан буён ҳам фидокорона меҳнат қилаверадилар, деб Ўзбекистон Президентига ваъда бердилар.

Ўзбекистон Республикасининг Президенти учрашув қатнашчиларининг саволларига жавоб қайтарди.

Учрашув амалий, ишчанлик вазиятида ўтди.

(ЎзА).

ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ ПРЕЗИДЕНТИНИНГ ФАРМОНИ

У. АБДУҒАНИЕВНИ ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ ФАХРИЙ ЁРЛИҒИ БИЛАН МУКОФОТЛАШ ТЎҒРИСИДА

Ички ишлар идоралари ва давлат божхона комитети тизимидаги кўп йиллик самарали иши, ижтимоий турмушдаги фаол иштироки учун Ўзбекистон Республикаси давлат божхона комитетининг раиси Урайимжон Абдуғаниев Ўзбекистон Республикасининг Фахрий ёрлиғи билан мукофотлансин.

Ўзбекистон Республикаси Президенти
И. КАРИМОВ.

Тошкент шаҳри, 1993 йил 15 январь.

МАҚСАД ТАЙЁР МАҲСУЛОТ СОТИШ

Ҳозир ҳамма соҳада иқтисодий қийинчиликлар ҳукм сурмоқда. Бозор иқтисодиёти деярли барча тармоқлар аҳволини мураккаб шароитга солиб қўйди. Нархнавонинг ошиши, техниканинг тобора қимматлашиб бораётганлиги сабабли хўжаликларда жуда қийин вазият вужудга келди. Лекин шунга қарамасдан бозор шароитига кўникиб борилмоқда. Иқтисодий таназзулдан чиқишнинг чора-тадбирлари излаб топилиб, ҳаётга жорий қилинмоқда. Бу кўпгина жойларда ўз самарасини берди.

Агарда раҳбар тадбиркор, уддабурон бўлса, хўжалик иқтисодиётига қийинчиликлар унчалик таъсир қилмайди. Муаммоларни ечиш учун ўз вақтида киришилади. Ана шундай дадил, ташаббускор раҳбарлардан бири Хўжамурод ака Сафарниёзов Янгибозор районидаги «Бўзқалъа» жамоа хўжалигига етакчилик қилиб келмоқда. Бу ерда аҳволнинг мураккаблигига қарамасдан бир талай муаммолар ечимини топди. Шулардан бири — бригадалар ер майдонлари ҳажми қайтадан кўриб чиқилди. Бу меҳнаткашларнинг иш қобилияти ва техникадан фойдаланишнинг имкониятига қараб белгиланди. Илгари бригадаларнинг ери 150—170 гектардан иборат эди. Бу баъзи қийинчиликларни келтириб чиқарди. Шунингдек, майдон катта бўлганлиги учун ҳосилдорлик ҳам паст эди. Хуллас, бундай йирик жамоалардан мўлжалдаги ҳосилни олиш тобора қийинлашарди. Шу боис уларнинг ҳудуди 100 гектар атрофида қилиб белгиланди. Хўжаликка бу яхши натижалар бермоқда. Айни пайтда бундай бригадалар ҳар гектар ердан 35 центнердан ҳосил олмоқда.

Ҳосилдорликни оширишнинг йўллари изланмоқда. Ерларни текислаш, уларнинг мелиоратив ҳолатини яхшилаш ва алмашлаб экишни тўғри ташкил этишга жиддий эътибор берилаётир. Бу борада бир қатор ишлар амалга оширилди. Масалан, вилт тушган далаларга шоли экилгач, бир йилдан кейиноқ у ўз самарасини бера бошлади. Агарда беда экилганда касаллик уч йилдан кейингина йўқолади. Шунингдек, шоли экилганда ер тозаланади ва соғлом бўлади. Шўри ўз-ўзидан ювилиб кетади. Натижада ҳосилдорлик ошади. Шунингдек, бундай усул дарахти кам пайкалларда қўлланилади. Дарахт кўп пайкалларга эса беда экилади. Боиси дарахтларни сувга бостириб қўйиш ҳам зарарли.

Кейинги пайтда жамоада пахтачиликда аҳвол ёмон эди. Таннарх юқори бўлиб, бу соҳа ўзини оқламаётганди. Бозор иқтисодиёти туфайли шундай ҳолга келиб қолинганди. Республикамиз Президентининг пахта харид нархларининг босқичма-босқич оширганлиги ва режадаги ҳосилнинг 15 фоизини жамоалар ихтиёрига қолдириш тўғрисидаги фармони хўжаликка анча мадад бўлди.

Хўжалик маъмурияти ўз ички имкониятларини қараб чиқиб, бу борада баъзи ишларни амалга оширди. Масалан, ички ариқларнинг четги сатҳи кўтарилди. Зовурлар ҳам тўла таъмирдан чиқарилди. Ерларни яхоб суви билан суғоришда агротехника қоидаларига амал қилинди. Натижада ариқлардаги сувларнинг келиши яхшиланди. Илгари ишлаб турган 6 та насосга ҳожат қолмади. Натижада кунига ёнилғи учун ажратилаётган 80 минг сўм тежала бошланди.

— Хўжаликлараро каналнинг сув сатҳи кўтарилса, Боғолон, Бўзқалъа, Отқурма қишлоқлари оби-ҳаёт билан таъминланади. Анчагина насосларга эҳтиёж қолмайди. Натижада тонналаб ёнилғи ва эҳтиёт қисмлар учун сарфланаётган маблағ тежалади, — дейди жамоа раҳбари Хўжамурод Сафарниёзов. — Бу масалани тегишли ташкилотлар ўртасига қўйганмиз. Назаримда ҳал қилиниши арафасида турибди.

Ёнилғи нархининг кундан-кунга қимматлашиб кетаётганлиги сабабли уни иқтисод қилишнинг йўллари изланмоқда. Жамоа хўжалиги бошқаруви аъзолари маслаҳатлашиб ярим тоннагача бўлган юкларни ташиш учун от-аравани йўлга қўйди. Бу йилига бир неча ўн минг сўмлик ёнилғининг тежалишига ёрдам берди.

— Бозор шароити мукаммал иқтисодий билимни талаб қилмоқда. Айниқса, мутахассисларга бу борада янада кўпроқ талаб қўйилаяпти. Сиз тажрибали мутахассис, уддабурон раҳбар сифатида хўжаликларнинг истиқболини нимада деб биласиз, — деб сўраймиз жамоа раҳбаридан.

— Менимча ҳар бир хўжаликда етиштирилган маҳсулот қайта ишланадиган кичик корхоналар қурилиши зарур. Пахта тозалаш заводи бўлиши назаримда шарт. Ана шундагина етиштирилган маҳсулотни тайёр ёки ярим тайёр ҳолда сотиш мумкин бўлади. Яна иш юритишда фақат хом ашё тайёрлаш ёки уни қайта ишлаш билан чегараланиб қолмасдан, даромад топишнинг қўшимча манбаларини ҳам излаш лозим.

Биз жамоада бир неча қайта ишлаш корхоналари фаолият кўрсатаётганлигининг гувоҳи бўлдик. Мева ва сабзавотни консервалаш цехи, жувозхона, буғдой ва шоли тегирмонлари ишлаб турибди. Булар одамларга бир қанча шарт-шароит яратиш, хўжаликка даромад келтириш билан бирга аҳолини айниқса, ёшларни иш билан таъминламоқда.

Айни пайтда далаларда бу йилги мўл ҳосил учун замин тайёрланаяпти. Ерлар сифатли қилиб шудгорлаб бўлинди. Шўр ювиш учун тайёргарлик ишлари кўрилмоқда. Бунинг учун барча зарур воситалар ишга солинган. Биз хўжаликда олиб борилаётган бунёдкорлик ишлари билан танишар эканмиз, қанийди, республикамиздаги барча жамоаларда ана шундай хайрли ишлар амалга оширилса, деган ният хаёлимизни чулғаб олди.

Фарҳод МУҲАММАДИЕВ.

Риштон районидаги «Ўрикзор» давлат хўжалигининг Собиржон Исмоилов бошлиқ бригадаси жамоаси ҳозир ерга маданий ўғит солиб, унга яхоб суви бериб, замин унумдорлигини оширмоқда. Айни пайтда далаларга 400 тоннадан зиёд гўнг чиқарилди. Азамат деҳқонлар бултур об-ҳавонинг қийинчиликларига қарамасдан ҳар гектар ердан 25 центнердан хом ашё йиғиштириб олиб, режани 110 фоизга уддалаган эдилар.

СУРАТДА: бригада бошлиғи Собиржон Исмоилов тракторчи Турғунбой Нишонов билан шу кунги ишлар тўғрисида суҳбатлашмоқда.

Х. МЕЛИБОЕВ олган сурат.

ЧОРВА ҚИШЛОВИНИ БЕТАЛАФОТ ЎТКАЗАЙЛИК!

НАСЛДОР МОЛСИЗ СОҲА РИВОЖЛАНМАЙДИ

Чорвачиликни жадал ривожлантириш мустаҳкам ем-хашак базасини барпо этиш ва ундан самарали фойдаланиш, чорва моллари ва паррандалар сонини кўпайтириш, уларнинг маҳсулдорлигини ошириш, наслчилик ишини яхши йўлга қўйиш каби бир қанча омилларга боғлиқ.

Республикамиз чорвачилигида наслчилик ишларини олиб бориш бўйича ҳам аниқ тадбирлар амалга оширилмоқда. Қорамолчиликда ғунажин ва сигирларни сунъий уруғлантиришни кенг жорий қилиш натижасида хўжаликлардаги зотли молларнинг сони 45 фоизга етказилди. Наслдор молларнинг асосий замини республикамиздаги 6 давлат наслчилик заводларида, 19 та наслчилик хўжаликларида ва 103 наслчилик фермаларида мужассамлашган. Ўтган йили бу хўжаликлардаги ҳар сигирдан республика бўйича ўртача кўрсаткичдан 538 килограмм кўп сут соғиб олинган. Селекционерларнинг изланишлари пировардида «Дўстлик» ((аввалги «Политотдел») ва «Малик» каби давлат хўжаликларида қора-ола зотли, «Савай» давлат наслчилик хўжалигида швед қорамол зоти, «Янги ҳаёт» давлат наслчилик хўжалигида эса Бушуев наслдор молларнинг подаси вужудга келтирилган.

Умуман олганда республикамиз хўжаликларида озуқа базасининг ночорлиги, чорвачилик технологиясига амал қилинмаслиги оқибатида молларнинг маҳсулдорлик хусусиятларидан атиги 60 фоизгина фойдаланилмоқда. Шунинг учун ҳам ўтган йили ҳар сигирдан 2.449 килограммдан сут соғиб олинди, холос. Тошкент, Андижон ва Фарғона вилоятларида наслчилик иши бирмунча ривожланганлиги натижасида сигирларнинг маҳсулдорлиги бошқа вилоятларга нисбатан анча юқоридир.

Республикамиз чорвачилигини юксалтиришда наслчиликнинг аҳамиятини ҳисобга олиб иш юритсак айни муддао бўларди. Бу борада шу йўналишдаги хўжаликлар сонини кўпайтириш зарур. Ҳозир республикамизда 2.000 га яқин давлат ва жамоа хўжаликлари мавжуд бўлиб, улардан атиги 128 таси наслчилик хўжаликларини ташкил этади.

Бундан ташқари улар ўзларининг том маънодаги вазифалари, яъни наслдор моллар подасини мукаммаллаштириш ва уларни сотишни уддалай олмаяптилар.

Белгилаб қўйилган тартибга биноан республикамиздаги наслчилик хўжаликларида етиштирилган ёш наслдор моллар давлатга гўшт сотиш режаси ҳисобидан бошқа хўжаликларга ўтказилар эди. Натижада йўналиши ёш молларни етиштириб берувчи хўжаликлар ночор аҳволга тушиб қолдилар. Айрим раҳбарлар ноиложликдан наслдор молларни гўштга топширдилар. Оқибатда ўтган йили тайёрланган наслдор бузоқларнинг сони 10,6 минг бошга, яъни 1,5 баробарига камайиб кетди. Аҳволнинг бундай кечиши игна билан қудуқ қазишга тенг бўлган наслчилик иши барбод бўлишига олиб келмасмикан?

Ўйлаймизки, бу соҳада иш олиб бораётган мутахассисларнинг арз ва таклифларини вилоят ҳокимлари, Ўзбекистон Республикаси истиқбол ва статистика Давлат қўмитаси, масъул ходимлар инобатга оладилар.

Кишини ўйлантираётгани қўшимча меҳнат ва сарф-харажатлар эвазига наслдор молларни етказиб беришдек вазифани ўтайдиган наслчилик хўжаликлари билан оддий сут-товар хўжаликлари орасида ҳеч қандай фарқ қолмаяпти. Аслида эса фарқ ниҳоятда катта. Таъкидлаш керак, наслчилик хўжаликлари албатта, мукаммал ва мустаҳкам озуқа базасига эга бўлишлари, етарли миқдорда махсус рецептлар асосида тайёрланган

Муаммо кўндаланг қўйилади

омухта ем билан таъминланган бўлишлари шарт. Ҳозирги шароитда наслчилик комплекслари омухта емга бўлган эҳтиёжларининг 60 фоизигагина эга бўлмоқда.

Охирги икки йилда наслдор молларни келтириш қимматга тушаётганлигини ҳисобга олиб четдан олинадиган молларнинг сони 2 баробарга камайтирилди. Етиштирилаётган наслдор молларнинг аждодлари бўйича махсус ҳужжатларни олиб бориш мутахассислардан билим ва маҳоратни талаб этади. Лекин бу ишга эътибор йўқлиги, унинг моҳиятига тушуниб етмаслик оқибатида юқорида айтилган ҳоллар кўплаб учраяпти. Аввало бу ишларни амалга оширувчи зоотехник-селекционерлар билан хўжаликларнинг ярмиси ҳам таъминланмаган. Ваҳоланки қатор хўжаликларда зоотехник-селекционерлар штати қисқартириб юборилган, қолганларининг билимини мустаҳкамлаш, малакаларини ошириш учун зарур шароитни яратиб бериш кўпчилик хўжалик раҳбарлари эътиборидан четда қолмоқда.

Жамоа ва давлат хўжаликларида, аҳолига қарашли урғочи молларни сунъий уруғлантириш ишларига республика, вилоят ҳамда хўжаликлараро наслчилик бирлашмалари методик ва амалий ёрдам кўрсатадилар. Бу соҳадаги ишлар фермалардаги сунъий уруғлантириш шахобчаларида бажарилади. Ҳозир кўпчилик хўжаликларда бундай шахобчалар мавжуд. Улар бино, лабораторияга эга ва керакли асбоб-ускуналар билан жиҳозланган.

Вилоятлардаги наслчилик бирлашмалари ўз ҳудудларида сунъий уруғлантиришни режалаштиради, ҳар бир хўжалик учун наслдор буқаларни бириктирадилар, ёш наслдор молларни етиштириш, четдан келтириш ва уларга эҳтиёжи бўлган хўжаликларга сотишни амалга оширади.

Кўриниб турибдики, урғочи молларни сунъий уруғлантириш учун шароит мавжуд. Шундай бўлса-да, баъзибир раҳбарларнинг, фермерларнинг узоқни кўзлаб иш тутмасликлари, наслчилик моҳиятини тушуниб етмасликлари ҳамда мутахассисларнинг лоқайдлиги оқибатида молларни сунъий уруғлантириш усули билан кочиришга тўлиғича ўтказилмаяпти.

Ҳали ҳам кўпгина хўжаликларда махсус сунъий уруғлантириш бинолари қурилмаган. Бори ҳам зўрба-зўр мослаштирилган, қишда совуқ, ёзда иссиқ. Иситгич ва совутгичлар етишмайди, газлаштирилмаган. Бу каби сабаблар уруғлантирувчи техникалар ишида кўнимсизликка олиб келмоқда. Масалан Ўрта-Чирчиқ районидаги «Ўрта сарой» жамоа хўжалигида кейинги уч йил мобайнида бешта уруғлантирувчи техника алмаштирилган.

Ўзбекистон Республикасининг Президенти 1990 йил 10 майда Фармон қабул қилди. Фармонга биноан аҳоли молларига зооветеринария хизмати кўрсатадиган, хўжалик ҳисобида ишлайдиган пунктлар ташкил этилиши керак. Фармон қабул қилингандан кейин 418 таси ташкил бўлди. Вилоят наслчилик бирлашмалари ва ветеринария бўлимлари жиҳозлар, дори-дармонлар ва баъзи хўжалик раҳбарлари ёрдамида мутахассисларни ойлик маош билан таъминлайдилар. Натижада ўтган йили аҳолининг 80 минг бош сигири сунъий уруғлантирилди. Ишнинг самараси яққол кўзга ташланди. Сунъий уруғлантирилган сигирлардан олинган бузоқларнинг тирик вазни табиий қочирилганларига қараганда 1,5—2 баробар ортиқ ва бақувватдир. Улар сигир бўлиб етилганда сут маҳсулдорлиги ҳам, сўқимга боқилган молларнинг вазни ҳам анча юқори бўлди.

Шунинг учун зооветпунктлар иложи борича аҳоли зич жойлашган қишлоқларда ташкил этилмоғи лозим. Бу соҳада Наманган вилоятида олиб борилаётган ишлар мақтовга сазовордир. Вилоят наслчилик бирлашмасининг директори Ф. Қамбаров ва бирлашма мутахассисларининг ташаббуси билан зооветпунктлар сони 84 тага етди. Яъни ҳар 4 та қишлоқдан 3 тасида зооветеринария пункти ишлаб турибди.

Минг афсуски, жойларда уларни ташкил этиш мавсумий тадбирлардан бўлиб келмоқда. Фақатгина Жиззах, Наманган, Самарқанд ва Фарғона вилоятларида 1992 йил мобайнида бир неча янги зооветеринария пунктлари ташкил этилди. Лекин Бухоро вилоятида 30 та, Тошкентда — 25, Хоразмда — 15, Қорақалпоғистонда — 20 таси ўз ишини тўхтатишга мажбур бўлди. Бунинг асосий сабаби асбоб-ускуна, дори-дармон, уруғни харид қилишга маблағ йўқлиги, мутахассисларнинг ойлик маошлари ҳал этилмаганлигидир. Бу муаммолар ҳал қилинмас экан иш илгарига силжимайди.

Республикамизда селекция, уруғчилик ва наслчилик ишларини муҳофаза қиладиган қонунга тенглаша оладиган бирорта ҳужжат йўқ. Шунинг учун ҳам юқори маҳсулдор моллардан максимал даражада фойдаланилмаяпти, баъзида ҳар хил сабабларга кўра зотли моллар нобуд бўлишига йўл қўйилмоқда. Мисол учун, Чиноз туманидаги «Чиноз» давлат наслчилик хўжалигини олайлик. Бу хўжаликда ветеринария-санитария қоидаларига бўйсунмаслик, унинг талабларини инкор этиш, ветеринария ходимларининг амалий ишларига тўсқинлик қилиш оқибатида 1989 йили 395 бош қорамол (шундан сигирлар 378 бош) бруцеллёз касаллигига дучор бўлганлиги аниқланди. Хўжалик наслчилик хўжалиги категориясидан чиқиб қолди.

Чорвачиликда наслчилик иши тараққий қилмаганлигининг яна бир сабаби ҳозирги даврда мавжуд «Ўзчорванаслбирлашмаси» наслчилик бўйича умумреспублика давлат ташкилоти вазифасини бажара олмайди. У хўжалик ҳисобида ишлайдиган, қишлоқ хўжалик вазирлигига тобе ишлаб чиқариш бирлашмасидир. Бирлашма томонидан олиб борилаётган назорат ишлари шунчаки бўлиб, кези келганда, наслчилик талаблари бузилган тақдирда бирор хўжалик раҳбари ёки мутахассисни ишдан бўшатиб, унга жарима солиш ҳуқуқига эга эмас.

Давлат наслчилик хизматини юзага келтириш ҳаётий зарурият бўлиб қолмоқда. Шундай ташкилотгина соҳада наслчилик иши юзасидан давлат назоратини олиб бориши керак. Унинг асосий вазифалари шундан иборатки, бу соҳада йўл қўйилган хато ва камчиликларни ўз вақтида олдини олиш тадбирларини ишлаб чиқиш, наслчиликда қонунбузарликка йўл қўймаслик, қабул қилинган қонун ва фармонлар ижросини назорат қилишдир.

Селекцион-наслчилик ишларини тарғибот қилиш, уларни оммалаштириш, моллар кўргазмасини ташкил этиш, ким ошди савдоларини ўтказиш, хўжаликлар ўртасида конкурслар жорий қилиш ва яхши ютуқларга эришаётган мутахассисларни моддий ва маънавий рағбатлантириш тадбирлари ҳам чорвачиликни юксалтиришнинг муҳим омилларидандир.

Ислом УМАРОВ,
«Ўзчорванаслбирлашмаси» бош директори.

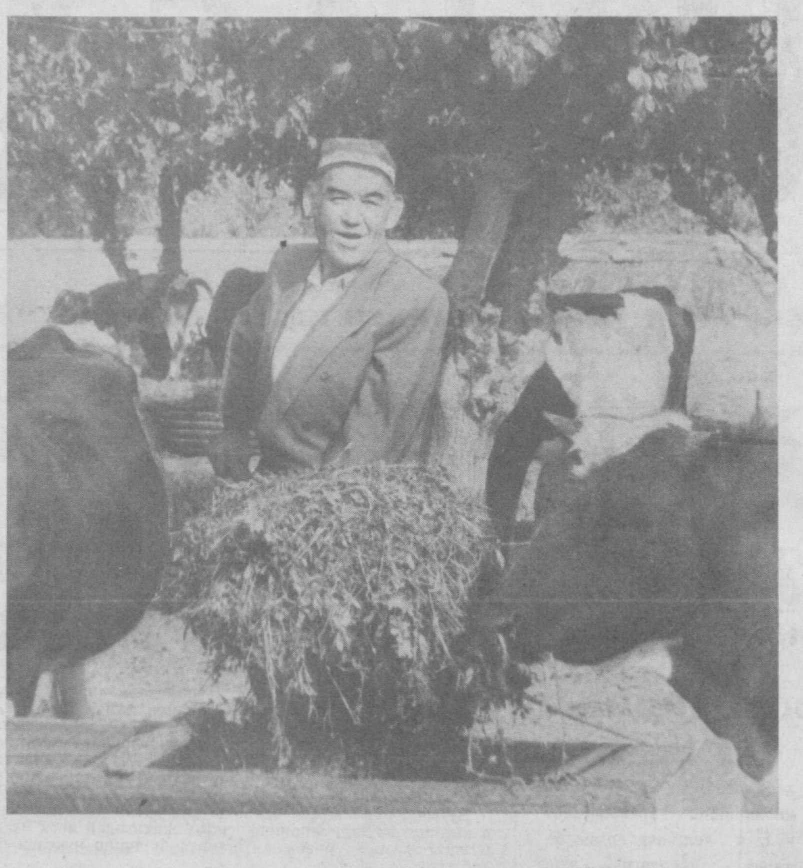

Фермер Дастам Болтаев.

О. ХУДОЙБЕРДИЕВ олган сурат.

ОИЛА ФЕРМАСИ ИМКОНИЯТИ

Ҳаётда шундай воқеалар бўладики, инсон турмушини бутунлай ўзгартириб юборади. Унга бахт, омад ва муваффақият келтиради. Лекин шундай бўлсада, ишга киришишдан олдин киши ўйланиб қолади. Бу юмушга қўл уриб, тўғри қилаяпманми, кейин қийналиб қолмайманми? деб иккиланади. Ана шундай пайтда таваккалчилик қўл келади. Лекин таваккалчилик ҳам кишидан дадиллик ва жасоратни талаб қилади.

Пайариқ районидаги «Самарқанд» жамоа хўжалигининг Бирлашув қишлоғида истиқомат қилувчи Дастам ака Болтаев ҳаётида ҳам шундай воқеа юз берди. 1987 йили чорвачиликда ҳам бошқа тармоқлар каби ўзгаришлар рўй бера бошлади. Фермер хўжаликлари шулардан бири эди. Мўл-кўлчилик яратиш мақсадида ташкил қилинаётган бу ишларга кўпчилик ишонқирамай қарай бошлашди. Ахир давлатдан фалон минг сўм қарз олсак, уни узишнинг ўзи бўладими?

Дастам ака оила аъзолари билан маслаҳатлашиб, бу хайрли лекин ниҳоятда масъулиятли ишга қўл урди. Давлатдан 20 минг сўм қарз олиб, 17 бош қорамол сотиб олди. Маблағнинг қолганига жониворлар учун молхона қурди. Уларга қулай шарт-шароит яратди. Оила аъзоларидан иборат бўлган жамоа молларни меҳр билан парвариш қила бошлашди. Дастлаб ем-хашак, уларни етиштириш борасида тўсиқлар пайдо бўла бошлади. Аммо фермер хўжалигини жамоа хўжалиги қўллади. Зарур ер ва техника ажратилди.

Бир йилдаёқ олинган қарздан қутулишди. Молларнинг ҳаммаси фойдага қолди. Мана орадан 5 йил ўтди. Шу давр мобайнида 25 тонна гўшт, 17 тонна сут сотишди. Жамоада 4 киши ишлайди, холос. Дастам аканинг ўзи, унинг аёли Малика опа, ўғли Исматжон ва келини Лола.

Қиш чорвадорни синовдан ўтказадиган мавсум. Буни яхши тушунган жамоа аъзолари мавсум учун ҳамма нарсани тахт қилишган. Қишга 150 тонна силос, 50 тонна ем-хашак жамғарилди. Жониворлар учун иссиқ бино мавжуд. Айни пайтда улар меҳр билан парвариш қилинаяпти. Олинаётган даромад ҳам йилдан-йилга ошиб бормоқда. Шу боис зарур техника воситалари сотиб олинмоқда. Ҳозир жамоа ихтиёрида 2 трактор, 1 тележка, 1 та юк автомашинаси бор. Техникани Дастам ва унинг ўғли Исматжон бошқаради.

— Бу ишга қўл уриб, янглишмаган эканман, — дейди фермер хўжалиги бошлиғи Дастам ака Болтаев. — Ҳозирги янгиланаётган жамиятимизда ҳар бир киши имкони борича яратувчилик ишига ҳисса қўшса яхши бўларди. Оила аъзоларимиздан иборат бўлган жамоамиз бундан кейин ҳам мўл-кўлчиликка ўзининг муносиб ҳиссасини қўшаверади.

Ҳосил КАРИМОВ.

ГАЗ ЁНДИ

Избоскан туманидаги «Ўзбекистон» жамоа хўжалигида пахтачиликдан олинаётган даромаднинг талайгина қисмини одамлар турмуш фаровонлигини оширишга сарфланмоқда.

Майғир қишлоғида сал кам 4 миллион сўм сарфланиб, 40 чақирим масофага газ қувурлари ўтказилди. Ҳозирги қировли кунларда 100 хонадонда «зангори олов» алангаланиб турибди.

ҲАМКОРЛИК МЕВАСИ

«Ёзёвон» техник-тижорат кичик корхонаси усталари турли маркадаги сув насосларига «иккинчи умр» бағишламоқдалар. Чўян қуйиш йўлга қўйилгани, зарур эҳтиёт қисмларни етказиб бериш юзасидан Қозоғистоннинг «Манкетсельмаш» заводи ҳамда Қирғизистондаги Сурма комбинати билан узоқ муддатли шартнома тузилгани қўл келди. Ҳозир на фақат Фарғона, балки Андижон ва Наманган вилоятларидан келтирилган сув насослари ҳам таъмирланмоқда.

УН БОР, ЁҒ БОР

Чироқчи туманидаги «Москва» давлат хўжалигида аҳоли жон бошига арзон нархда 50 килодан буғдой сотилди. Ватан уруши қатнашчилари ва ногиронларга эса ғалла бепул тарқатилди. Қисқа фурсатда қуриб ишга туширилган тўртта тегирмонда пешмапеш буғдой тортилмоқда. Шунингдек, ҳар бир қишлоқда мойжувоз ишлаб турибди. Натижада аҳоли дўконлардан бериладиган чекланган миқдордаги ун ва пахта ёғига қараб қолмайдиган бўлди.

РОССИЯДАН ЁҒОЧ-ТАХТА КЕЛДИ

Аҳолини қурилиш ашёларига бўлган талабини қондириш мақсадида ўтган йили Жиззах ва Россиянинг Омск вилояти ўртасида шартнома имзоланган эди. Жиззахликлар сибирликларга турли-туман қишлоқ хўжалик маҳсулотлари етказиб берадиган, омскликлар эса ёғоч-тахта ва мол ёғи жўнатадиган бўлишганди. Куни кеча Жиззах темир йўл станциясига Омскдан дастабки қурилиш ашёлари етиб келди.

Ишбилармонлар кўпаймоқда

Ўтган йили Тошкент вилоятида 550 дан зиёд фермер хўжаликлари тузилган эди. Улар ихтиёрига 3 минг гектардан ортиқ суғориладиган ер ажратиб берилган.

Хусусий хўжалик соҳиблари баракали меҳнат қилишди. Улар давлатга 30 тонна гўшт, 70 тонна сут сотдилар. Ҳозирги кунда фермер хўжаликлари қарамоғида 3 мингга яқин қорамол, 6 минг чўчқа, 170 от мавжуд. Бундай хўжаликларда ишлаб чиқаришни ривожлантириш учун банк томонидан берилган қарз 225 миллион сўмни ташкил этди.

(ЎзА).

«Қишлоқ ҳақиқати» бонг уради

ТАБИАТ ЗУҒУМНИ КЕЧИРМАЙДИ

Инсоният мусаффо ҳаво, тоза сув билан тирик. Шундай бебаҳо неъматларнинг қадрига етсак, ўзимизни, келажагимизни асраганимиз. Акс ҳолда ўзимизга жабр қиламиз. Минг афсуслар-ким, ҳозир шундай бўлаяпти. Бугунимиз билан ўралашиб, эртани, индинни ўйламаяпмиз. Турли юқумли касалликларнинг келиб чиқиш сабабларини била туриб жиддий ташвиш чекмаймиз, шунинг олдини олайлик, деб юракдан қайғурмаймиз. Наҳотки бу дунёда ҳамма нарса ҳисобли эканини унутиб қўйдик? Наҳотки, табиатга ўтказган зуғумимиз жавобсиз қолмаслигини, у ҳам ўч олишини ўйламаймиз?

Атроф-муҳит тўғрисида гап кетганда ёши катталар шундай дейишади: «бундан қирқ-эллик йил бурун Тошкент кўчаларидаги ариқ суви ичиларди. Бирон киши заҳарланганини билмасдик. Эндичи? Қўлингизни ювиб кўрингчи...». Ҳа, энди ҳатто баъзи қишлоқлардан ўтган сувга ўйлаб қўл чўзасиз. Ўнлаб анҳор ва канал бўйлари ахлатхонага айланган. Бу борада кўп гапирилаяпти, кетма-кет тадбирлар уюштирилаяпти, бироқ натижаси кўринмаяпти. «Менга нима» қабилида иш тутиш оқибатида вазият кундан-кунга ёмонлашмоқда. Атроф-муҳитни асрашга доир қабул қилинган ҳукумат қарорларининг бажарилиши қониқарсиз. Кўпгина корхона раҳбарлари ушбу вазифани иккинчи даражали, деб ҳисоблашади. Энг ачинарлиси, табиатга зиён келтираётганлар орасида соғлиқни сақлаш муассасалари оз эмас. Буни Ўзбекистон Республикаси Прокуратураси ходимлари томонидан ўтказилган қатор текширувлар натижасидан ҳам кўриш мумкин. Айбдорларга жиддий чоралар кўрилмас, талабчанлик оширилмас экан аҳвол яхшиланмайди, тобора баттарлашаверади.

Маълумотларга мурожаат этайлик. Бугунги кунда республикамиз корхона ва хўжаликларидан каналларга оқизилаётган ифлос суюқлик уч юз миллион куб метрни ташкил этади. Шунча миллион куб метр чиқинди етказадиган зарарни тасаввур этиш қийин эмас. Бу ҳол, айниқса, Қорақалпоғистон Республикаси, Навоий, Тошкент, Фарғона, Наманган вилоятларида ҳамда пойтахтда жуда аянчли. Ҳозирги пайтда Ўзбекистонда оқава сувларни тозалайдиган 611 та иншоот бор. Бироқ, иншоотларнинг 78 тасини ишлатишнинг ҳеч иложи йўқ. Унинг устига оби ҳаёт сақланадиган ҳавзаларни қуриш ва фойдаланишга топшириш режалаштирилган даражада эмас. Ўтган йили мўлжалланган юмушларнинг 88,5 фоизи адо этилди. Ёки ажратилган 124,5 миллион сўмдан 110,3 миллион сўми ўзлаштирилди. Қорақалпоғистон Республикаси, Сирдарё, Сурхондарё, Бухоро вилоятлари, Тошкент шаҳри мутахассисларининг айби билан йигирма миллион сўмдан зиёд маблағ қолиб кетди.

Айниқса, Қорақалпоғистонда атроф-муҳит муҳофазасига етарли эътибор берилмаётир. 36 саноат корхонасидаги шунча тозалаш иншоотидан 22 таси умуман ишламайди. Ўн иккитасиники эса қониқарсиз. Тўрткўл, Беруний, Хўжайли тўқувчилик фабрикаларида оқава сувларни тозалаш қурилмалари нуқсонлари билан топширилган. Махсус лабораториялар йўқ. Натижада кунига тонналаб суюқлик ишловсиз коллекторларга оқизилмоқда. Шундай ҳолни чорвачилик хўжаликларида ҳам кўриш мумкин. Мавжуд 140 та сут-товар фермаси ҳамда чорвачилик комплексларининг бирортасида қуюқ ва суюқ чиқиндиларни сақлаш, зарарсизлантириш қоидаларига амал қилинмайди. Аксариятида тозалаш қурилмалари йўқ, борларининг кўпи яроқсиз. Хўжайлидаги «Хатеп» ва Нукус районидаги Тельман номли совхозлар раҳбарларининг совуққонлигидан она табиатга катта зарар етказилаяпти. Оролбўйи табиатини асраш районлараро прокуратураси томонидан ушбу хўжаликлар директорлари Т. Кобланов ва Н. Асфандиёров номига ёзма огоҳлантириш юборилди. Тезда тегишли чоралар кўриш уқтирилди, раҳбарларга нуқсонларни бартараф этиш юзасидан кўрсатмалар берилди.

Она табиатимизни асраш биринчи галда тиббиёт ходимларининг вазифаси. Озодалик, покизалик йўқ жойда касалликка қарши курашиб бўлмайди. Барча хасталикнинг илдизи лоқайдлик. Бундай дейишимиз боиси Беруний, Тахтакўпир, Элликқалъа, Кегайли, Тўрткўл районлари марказий шифохоналаридан кунига 700 куб метр чиқинди тозаланмасдан коллекторларга оқизилаётир. Ваҳоланки, ҳар бир даво масканида тозалаш иншооти бор. Бироқ топширилганидан бери бирон марта ишлатилмади. Энг ташвишлиси, операция чиқиндиларини зарарсизлантириш масаласи, ҳанузгача ҳал этилмаган. Қорақалпоғистон Республикаси Соғлиқни сақлаш вазирлиги эса, афсуски бунга етарли аҳамият бермаяпти. Ўтган йилларда шу мақсадларга атаб ажратилган маблағлар тўла ўзлаштирилмади.

Наманган азалдан жаннатмакон боғ-роғлари, сўлим гўшалари билан машҳур. Ўзига хос табиатга эга. Эсиз, баъзилар шундай жойларнинг ҳам қадрига етишмайди. Кўра-била туриб озор беришади. Учқўрғондаги ип-газлама комбинати, таъмирлаш заводи, Тўрақўрғон паррандачилик фабрикаси, Наманагандаги ободонлаштириш ва чиқиндиларни ташувчи автохўжалик сингарилар бу масалага панжа орасидан қарашаяпти. Бошланган ишни охирига етказиш ҳеч кимни қизиқтирмайди. Масалан, Учқўрғон таъмирлаш заводида қурилиши 1989 йилда бошланган, суткасига 700 куб метр чиқиндини тозалайдиган иншоотни фойдаланишга топшириш муддати тугаганига анча бўлди, битишидан дарак йўқ. Паррандачилик фабрикасида санитария қоидаларига амал қилинмайди. Вилоят «Водоканал» ишлаб чиқариш бошқармаси саноат корхоналари ҳамда канализация тармоғидан чиқаётган оқава сувларнинг ҳолатини назорат қилмайди. Вилоят прокуратураси ушбу масалани чуқур ўрганиб, мазкур жамоалар етакчиларини огоҳлантирди. Табиатни асраш қонунчилиги бузилган жойлар тўғрисида вилоят ҳокимлигига маълумотнома йўлланди.

Республика ҳукуматининг 1988 йил тўртинчи июлдаги 229-сонли қарорига амал қилмаслик ҳоллари Бухоро вилоятида ҳам оз эмас. Бу кўпроқ коммунал хўжалик бинолари атрофида учрайди. Ахлатхона, нокерак буюмлар ташланадиган майдонларнинг аксарияти санитария талабларига жавоб бермайди. Бундай жойлар турли юқумли касалликлар тарқаладиган маконга айланган. Чиқиндилар вақтида олиб кетилмайди. Ҳукумат қарорини бажармаётган идора ва ташкилотлар вилоят ҳокимлигига хабар қилинди. Когон шаҳар турар-жой-коммунал хўжалик бошқармаси бошлиғи Ф. Қудратов, шаҳар санитария-тозаликни назорат этиш тармоғи раҳбари А. Абдураҳмонов, Бухоро район турар-жой-коммунал хўжалик бошқармаси бошлиғи Н. Раҳматовлар маъмурий жавобгарликка тортилдилар.

Мавриди келганда шуни таъкидлаш кераккки, Ўзбекистон Ҳамдўстлик давлатлари ўртасида аҳолиси сариқ, безгак, ўткир ичак касалликларига чалиниши жиҳатидан нохуш аҳволда. Республика ҳудудидаги халқ хўжалик иншоотларининг 80 фоизидан ортиғи санитария талабларига буткул жавоб бермайди. Ичимлик сув сифати паст. Олти йил давомида — 1985-1991 йилларда ичимлик сув таркибидаги кимёвий кўрсаткич 21,6 дан 36,4 фоизга кўтарилган. Истеъмол қилиш мутлақо хавфли ҳисобланган 365 та водопровод тармоғи санитария-эпидемиология станцияси ходимлари томонидан беркитилди. Тармоқнинг 164 ходими ишдан бўшатилди. 170 нафарига жарима солинди. Лекин бу ҳамма жойда инсон учун энг азиз оби ҳаёт сифати яхшиланди, дегани эмас. Ҳали жуда кўп иш қилиниши даркор.

Иккинчидан, саноати ривожланган шаҳарларнинг экологик аҳволини тезда яхшилаш лозим. Маълумотларда келтирилган рақамлар шунга даъват этади. Ҳозир Ўзбекистондаги йирик 1.100 саноат корхонасининг атиги 230 таси экологик тоза. Қолганлари турли заҳарлар билан атроф-муҳитни ифлослаётир. Айниқса, Тошкент, Самарқанд, Фарғона, Навоий вилоятларидаги ҳамда пойтахт саноат корхоналари табиатга катта зарар етказишаяпти. Натижада шу ўрамларда яшовчилар ўртасида юрак-қон-томир, қон босим, бўқоқ хасталикларига учраганлар бошқа жойларга қараганда бир неча баравар кўп. Биргина Чирчиқ шаҳри аҳолиси тиббий кўрикдан ўтказилганда юқоридаги дардларга йўлиққанлар ҳавоси тоза шаҳарларда истиқомат қилувчиларга нисбатан 2—5 марта ортиқ эканлиги аниқланди. Жумладан Фарғонада болалар ва катталарда нафас қисиш хасталиги олти йилда қарийб уч бараварга кўпайган. Яъни, ҳар юз минг одамдан 191 нафари шу касалдан азият чеккан бўлса, олти йил кейин 501 нафарга етган.

Собиқ Иттифоқ даврида кимёвий моддалардан фойдаланишга шундай ружу қўйдикки, заминимиз адо бўлаётганини чуқур ўйламадик. Мўл ҳосил оламан деб заҳардан беармон фойдаландик. Жабрини ҳам ўзимиз тортаяпмиз. Ҳозир республиканинг 3 миллион гектардан ортиқ ери кимёвий моддалар билан ишланади. Баъзилар ишлатиш керак экан, деб ҳаддан ошириб юборишаяпти. Бундайларга жиддий чора кўриш шарт. Фарғона вилояти прокуратураси Олтиариқ районидаги Отақулов номли жамоа хўжалиги бош агрономи Р. Ғаниев, омбор мудири М. Аҳмедов, «Ўзбекистон» колхози бош агрономи С. Мирзаев, Энгельс номли колхоз бош агрономи Ж. Тўхлиев, Охунбобоев номли жамоа хўжалиги бош агрономи А. Абдуназаровни маъмурий жавобгарликка тортди. Хўжаликлар раҳбарларига қонун бузилишларига қайта йўл қўймаслик уқтирилди.

Ўзбекистон ўз иқлимига мувофиқ сув заҳираларига эга. Умумий майдонининг 144,6 минг гектарини сув омборлари ва 324,9 минг гектарини кўллар ташкил этади. Балиқ етиштирадиган йирик ҳавзаларнинг барчаси «Ўзбекистон балиғи» давлат концерни ихтиёрида. Демак, асосий масъулият концерн зиммасида. Бироқ унга қарашли хўжаликларда ҳамма иш кўнгилдагидек ташкил этилмаган. Ҳавзаларни талабга жавоб берадиган сув билан таъминлаш, биотехник тадбирларни бажариш қониқарсиз. Урчитиш, кўпайтириш даврларида сувнинг миқдори, сифати эътибордан четда қолаяпти. Омборлардаги сув сатҳи вақти-вақти билан пасайиши натижасида йўқотиш кўп бўлмоқда. Жониворлар қирилишига йўл қўйилаяпти. Назорат йўқ. Оқибатда маҳсулдорликдан барака кўтарилаётир. Кўл ва ҳавзалардан кўзланган луқмаи ҳалол олинмаяпти. Истардикки, мутасаддилар масаланинг шу томонларини эътибордан четда қолдиришмасин.

Кишини ўйга толдирадиган бундай мисолларни кўплаб келтириш мумкин. Нуқсонлар республикамизнинг ҳар бир вилоятида мавжуд. Энди шуларга қарши жиддий курашайлик. Қарорларни амалга ошириш ҳар бир мутасадди ташкилотнинг бурчи. Табиатга бир ёмонлик қилсак, бизга ўн бўлиб қайтади. Қайтаяпти ҳам. Шуни доим ёдимизда тутайлик.

Низомий ФАРЗАЛИЕВ,
Ўзбекистон Республикаси Прокуратураси умумий назорат бошқармаси прокурори.
Равшан БОБОМУҲАМЕДОВ,
«Қишлоқ ҳақиқати» мухбири.

ТОЛА ҲИСОБИГА ВАЛЮТА

Нарпай райони хўжаликлари ҳисобига валюта кела бошлади. Бу деҳқонлар тасарруфида қоладиган пахта толаси учун [illegible]ланган ҳақдир. Районда тузилган пахта толаси ва бошқа қишлоқ хўжалик маҳсулотларини сотиш уюшмаси деҳқонларга хорижий ҳамкорлар билан алоқа ўрнатишда ёрдам берди. Польша, Япония ва бошқа мамлакатларнинг корхоналари ҳамда фирмалари билан битим тузилди. Масалан, Хитойдан валюта эмас, балки тайёр маҳсулотлар—кийим-кечак ва пойабзал юборилади, Венгрия фирмалари эса пахтани қайта ишлайдиган фабрика, Польша фирмалари эса қанд заводи қуриш ниятида. Ҳар бир хўжалик қанд лавлаги етиштириш учун уч гектар ер ажратса, район ўзини шакар билан тўла таъминлаши мумкинлиги ҳисоблаб чиқилган.

МОЙЖУВОЗ, ТЕГИРМОН—ДАРМОН

Томорқа хўжалигини ривожлантириб, ундан юқори самара олиш ниҳоятда ишбилармонликни талаб этади. Ишнинг кўзини билган оилалар томорқаларида сабзавот ва полиз экишиб, ундан баракали ҳосил олаяптилар. Бу рўзғорнинг кам-кўстини бутлаш, эҳтиёждан ортиқчасини бозорга сотиш орқали қўшимча даромад қилишга имкон яратаяпти. Жумҳурият Президентининг фармони асосида қўшимча томорқа билан таъминланган оилалар моддий жиҳатдан кўпроқ манфаатдор бўлмоқдалар. Бунга Касби районидаги Юксалиш қишлоқ Шўроси ҳудудидаги Равот қишлоғида яшовчи Турсун Одилов хонадонида бўлганимизда тўла ишонч ҳосил қилдик.

Оила етакчиси Турсун Одилов тадбиркор кишилардан саналади. У бошлиқ хонадон 30 сотиҳ ерга эга. 100 туп атрофида ҳосилга кирган мевали дарахт ва ток мавжуд. Ҳосилни йиғиб-териб олиш, бозорга сотиш билан оила аъзолари шуғулланишади. Оила эҳтиёжидан ортиқча 2 тонна помидор, 2 тонна қулупнай, 2 тонна узум, 1 тонна қароли, 1 тонна пиёз, 50 килограмм бодом, 100 килограмм [illegible]ал бозорда сотилди. Бундан оила бюджетига 150 минг сўмга яқин мўмай пул тушди. Турсун Одилов ҳовлисидаги 2 туп ёнғоқ, 1 туп хурмо дарахти мўл ҳосил бермоқда. Бундан ташқари 20 туп анор, 3 туп анжир, 12 туп бодом, 2 туп нок, 8 туп гилос, 12 туп олма ҳосил бериб келаяпти. 2 туп тут ҳам бор.

Тадбиркорлик йўлини танлаган Турсун Одилов ҳар йили баҳор ва кузда ҳосилдан бўшаган томорқа ерига саримсоқпиёз ва кўк пиёз уруғларини экади. Ердан йилига икки-уч ҳосил олиб келаётган хонадон соҳиби 1992 йил кузида саримсоқпиёз экиб қўйди. 1,2 сотиҳ майдонга қўлбола иссиқхона қурилган. Унда 20 туп лимон кўчатлари парваришланаяпти. Ҳозир кўчатлардан 4 таси ҳосилга кириш арафасида. 300 тупдан кўпроқ помидор кўчатлари ҳам ўстирилмоқда. Турсун Одилов келажакда иссиқхонани янада кенгайтиришни режалаштираяпти. Ойна остида турфа гуллар етиштириш нияти ҳам йўқ эмас.

Бозор иқтисодиётига ўтиш шароитида нарх-наво кундан-кунга ошиб турибди. Бу маҳсулотнинг камлиги оқибати албатта. Уни кўпайтириш Турсун Одилов сингари ишбилармонларнинг ҳаракатига кўп жиҳатдан боғлиқ. Чунки у томорқасидан келаётган даромад билан яйраб, яшаса бўларди. Лекин Турсунбой фақат ўзини ўйлайдиганлардан эмас. Аввало халққа бўлсин дейди. Шунинг учун иложини топиб чорвачилик ва паррандачилик билан ҳам шуғулланмоқда. Ҳозир хонадонда 30 бош парранда, 4 бош қўй, 1 бош қорамол, 5 бош қуён бор. Чорва моллари томорқадаги беда билан озиқлантирилади. 10 сотих ерга беда экилган. Ундан йилига 5—6 мартагача ҳосил олинмоқда. Олинган кўк массанинг бир қисми молларга едирилса, қолгани пичан қилинаяпти. Ш. Рашидов номли давлат хўжалигидан 1,5—2 тонна ем-хашак ҳам сотиб олинмоқда. Хўжалик Президент фармонига кўра кўпчилик оилалар сингари Т. Одиловга ҳам арзон нархда ем-хашак сотмоқда.

Равотлик ишбилармон Турсун Одиловнинг кўмагида қишлоқда мойжувоз қурилган. Йилига 5—7 тоннагача зиғир мой ишлаб чиқарилмоқда. Уни жияни Жалол Сайдалиев бошқаради. Турсун Одилов тузган шартномага мувофиқ район матлубот жамияти мойжувозни зиғир, кунжут билан таъминлайди. Томорқасида зиғир, кунжут етиштирган оилалар Турсун Одиловга мурожаат қилишади. Буюртма асосида мой ишлаб чиқариш, бозор шароитида аҳолини мой билан таъминлаш, оилалар иқтисодига озми-кўп нафи тегаяпти.

— Отам раҳматли «Деҳқонни ер боқади, кимки ҳосил етиштириб, ризқини ундириб еса, у виждони пок деҳқондир. Заминдан фойдалана олмагани эса, бу номга нолойиқ» деб васият қилар эдилар, — дейди хонадон соҳиби. — Вояга етгач, бу гаплар замирида оламолам маъно борлигини англаб етдим. Айрим ҳовлиларга кириб, бекор ётган ерларни кўрсам, юрагим орқага тортиб кетади. Мева-чева, сабзавот, полиз маҳсулотлари ўзингдан чиққанига нима етсин? Бола-чақанинг кўзи тўқ, рўзғоринг қут-баракали бўлса, ишинг ҳам ўнгидан келаверади. Шунинг учун турмуш ўртоғим Ҳайитой Қурбонова билан 4 қиз, 2 ўғлимни меҳнатга ўргатганмиз. Шунинг орқасидан ҳаётимиз фаровон, турмушимиз эса чароғон бўлмоқда.

Касби қишлоғи яқинидаги бир қатор бинолар кейинги пайтларда қаровсиз қолганди. У бу жойни қайта таъмирлашни сўраб, хўжалик раҳбарларига мурожаат этди. 1972 йилдан буён ташландиқ бўлиб ётган корхона хўжалик раҳбарларининг ташаббуси билан таъмирланди. Кейинчалик улкан бинонинг бир қисмига янгидан ташкил этилган 542-механизациялашган кўчма колонна идораси кўчиб ўтди.

Т. Одилов бу ерда терини қайта ишлаш ва ошлаш цехи қуриш учун озмунча елиб-югурмади. Ускуналарни Украина, Молдова, Арманистон, Қозоғистон республикаларидан ташиб келди. Не-не машаққатлар ва азоблар билан 1988 йилда келтирилган ноёб ускуналар бир йил бекор ётди. 1989 йилдан бошлаб Турсун Одилов ускуналарни монтаж қилишга киришди. Терини қайта ишлаш ва ошлаш цехи 1990 йилдаёқ қуриб битказилди.

Қурилиш бошланганда бирор раҳбар унга бу ишинг чакки бўлибди, келажакда экология қонун-қоидаларига жавоб бермай қўйиши мумкин, деб огоҳлантирмади. Қачонки цех тайёр бўлганда ундан чиқадиган газлар, терини қайта ишлаш ва ошлаш жараёнида фойдаланилган сувлар атроф-муҳитни бузади, қишлоқ аҳолисини саломатлигига зиён етказади дегувчилар топилди. Икки йилдирки, цех арзимаган сабабларга кўра ишламасдан савлат тўкиб турибди. Цех кунига 8 соат ишласа, 120 тагача қўй ва эчки териларини қайта ишлаш ҳамда ошлаш қувватига эга. Аҳолидан бир дона тери 50 сўмга сотиб олинса, унга ишлов берилгандан сўнг нархи ўн баравар қимматлашади.

— Айтсам тилим, айтмасам дилим куяди. Цехни ишга тушириш ҳақида бормаган жойим, кирмаган идорам, учрамаган раҳбар қолмади. Улар фақат цех қишлоқ яқинига жойлашган, терини қайта ишлаш ва ошлаш жараёнида чиқадиган заҳарли газлар одамлар соғлиғига зарар етказади, деган жавобни беришади. Тўғри, ҳозирги пайтда атроф-муҳитни муҳофаза қилиш, табиатни асраш, ҳайвонлар ва ўсимлик дунёсини ҳимоя қилиш керак. Ҳамёндан кетган пулга, қилган хизматимга эмас, давлат маблағи эвазига сотиб олинган ноёб ва қимматбаҳо ускуналарнинг ишламасдан туриб, яроқсиз бўлаётганига ачинаман. Мутасадди раҳбарлар бу ҳақда ўйлаб кўриш вақти-соати етганлигини наҳотки тушунмасалар? Бўлмайди дейиш жуда осон. Лекин заҳарли газлар тутиб қоладиган қурилмалар, ифлосланган сувларни тозалайдиган иншоотларни вужудга келтириш орқали масалани ижобий ҳал этиш мумкиндир, балки?! Негадир ҳеч ким шулар ҳақида маслаҳат бериб, йўл-йўриқ кўрсатмайди. Ёки бўлмаса цехни бошқа жойга кўчириб, уни ишга тушириш шунчалар мушкулми? Қачонгача хўжасизлик давом этади, — деди Турсун Одилов афсусланиб.

Жўра ЮСУПОВ.

«ЭКОСАН» ЁРДАМГА КЕЛАДИ

Фуқаро саломатлиги — юрт бойлиги. Уни ҳеч нарса билан тенглаштириб бўлмайди. Инсон саломатлигини сақлаш, муҳофаза этиш азалдан энг долзарб вазифалардан бўлиб келган ва шундай бўлиб қолади. Бироқ ҳозирги кунда бу борада қатор муаммолар кўндаланг бўлмоқда. Оролнинг қуриб бораётгани оқибатида турли касалликларнинг тарқалиши, ичимлик суви муаммоси, атроф-муҳитнинг ифлослануви барчани жиддий ўйлантирмоқда.

Одил, элпарвар раҳбар аввало халқининг келажаги ҳақида ўйлайди. Фуқароси доимо бардам, тетик, хушчақчақ юришини истайди. Ўзбекистон Республикаси Президенти И. А. Каримовнинг ташаббуси билан «ЭКОСАН» экология ва саломатлик жамғармаси ташкил этилганлиги ғоят қувончли воқеадир. Унинг асосий вазифаси атроф муҳитни соғломлаштириш, халқ саломатлигини мустаҳкамлашга хизмат қилишдир. Жамғарма фаолиятини бошлаганига кўп вақт бўлгани йўқ. Аммо талай ишлар амалга оширилди. Табиат ва инсон муносабатларини уйғунлаштириш, шу мақсадда иш олиб бораётган ташкилот ва жамиятлар фаолиятини бирлаштириш, инсоннинг экологик онгини шакллантириш борасида дастлабки қадамлар қўйилди.

Сир эмас, республикамизда табиий муҳит ёмон. Орол денгизининг бугунги аҳволи, ичимлик сувнинг етишмаслиги, ҳавонинг ифлослануви аҳоли соғлиғига хавф солаяпти. Шу боис «ЭКОСАН» жамғармаси мутахассислари «Тоза сув» дастурини ишлаб чиқдилар. Унда яқин йиллар ичида халқимизни ичимлик сув билан таъминлаш борасида аниқ тадбирлар белгиланган. Тўғри, бу катта маблағ талаб этади. Ҳамма гап шундаки, жамғармага тушадиган маблағ фақат хайриядан иборат эмас. У келажакда ишлаб-чиқариш масалалари билан ҳам шуғулланади.

«ЭКОСАН» ўндан ортиқ давлатда ўз бўлимларига эга. Жумладан Англия, АҚШ, Туркия, Швеция, Германия ва бошқа мамлакатларда бўлимлари очилган. Фонд қошида Ўзбекистон шифокорлар ассоциацияси ташкил этилди. Шунингдек, фонд Тошкентда Экология лицейини очишда ташкилотчи бўлди. Айни кунларда Шарқ табобати институтига асос солиш устида ишлар олиб борилаяпти.

Шу пайтгача қишлоқ аҳлига тиббий хизмат кўрсатиш кўнгилдагидек эмасди. Ишни яхшилаш мақсадида «ЭКОСАН» — Саломатлик поезди ташкил этилаяпти. Жамғарма раиси, фалсафа фанлари доктори, профессор Юсуфжон ака Шодиметовнинг ҳикоя қилишича бу поезд қишлоқларда яшовчиларга хизмат кўрсатади. Соҳанинг етук мутахассислари биринчи галда муолажага ўта муҳтожларни даволашади. Экология бўйича мутахассислар бошқа соҳа олимлари (физиология, паразитология, ҳуқуқшунослик, энергетика ва ҳ. к.) билан ҳамкорлик қилишлари учун мувофиқлаштирувчи кенгаш ташкил этилди. Уларнинг таклиф ва мулоҳазалари, илмий изланишлари якуни кенгашда муҳокама қилинади. Турли халқаро симпозиумларда иштирок этишади. БМТ, ЮНЕСЕФ, ЮНЕФПА, ЭСКАТО сингари нуфузли ташкилотларда Ўзбекистон табиати муҳофазаси, инсон саломатлигига бағишланган маърузалар қилишади, муаммоларни ўртага қўйишади. Уларни биргаликда ҳал этиш йўлларини излашади. Барча олимлар ўз таклифлари билан қатнашишлари мумкин. Илмий мувофиқлаштирувчи кенгашга профессор Зоир Абдуллаев раҳбарлик қилмоқда. Хуллас, олдинда ишлар кўп.

Р. АБДУЛХАЕВ.

НАМАНГАН ЯНГИЛИКЛАРИ

ТАКЛИФЛАР ЎРГАНИЛАЯПТИ

Хўжаликни қўй-эчкичиликка ихтисослаштириш Косонсой районидаги «Тожикистон» совхозида амалда ўзини оқламади. Саъй-ҳаракатлар самарасиз кетди. Бу соҳадан ўтган йили ҳам фойда ўрнига катта зарар кўрилди. Сабаби қўй-эчки қўралари хўжалик ҳудудидан узоқ жойлашганидир. Ем-хашак ташиш ва бошқа хизматлар шу сабабдан қимматга тушмоқда. Қолаверса, озуқа майдонлари ҳам оз, мавжуд ерларга эса кўп йиллардан бери бир хил экин экилавериб, мўл ҳосил етиштиришга эришилмаяпти. Натижада чўпонлар ва деҳқонларнинг моддий манфаатдорлиги камайиб кетмоқда. Шу боис «Тожикистон» жамоа хўжалиги бошқаруви мутахассислар билан биргаликда марказдан ташқари ҳудудларда боқиладиган қўй-эчкиларни колхоз ва совхозларга сотиш, ўрнига қорамолчиликни ташкил қилиш, алмашлаб экишни жорий этиш юзасидан район ҳокимлигига очиқ хат билан мурожаат этди. Ҳозир бу хўжалик аъзоларининг таклифлари чуқур ўрганилиб, уларни ижобий ҳал этиш чоралари изланмоқда.

ХАЙРЛИ ИШ

Ўзбекистон Ёзувчилар уюшмаси қошида жаҳонга таниқли буюк шоир, руҳий билимлар донишманди Хожа Аҳмад Яссавий жамияти тузилганига кўп бўлгани йўқ. Бу хайрли ҳаракатга қўшилганлар сафи тобора кенгайиб бормоқда. Наманганлик зиёлилар саъй-ҳаракати билан ана шу жамиятнинг вилоят бўлими ташкил этилди. Унинг раиси, масъул котиби сайланиб, амалий ишга киришилди.

— Унутилган қадриятларни тиклаш юзасидан катта ишлар қилинмоқда, — дейди бўлим мутасаддиси Аҳмадхон Убайдуллаев. — Яссавий ижодини кенг тарғиб қилаяпмиз. Буюк бобомиз асарларининг чоп этилишидан фойдаланиб, таълим-тарбияни яхши йўлга қўйиш, шоир услуби ва тилини ўрганиш, амалда фойдаланиш ниятидамиз.

БИНОКОРЛАР АҲДИ

Намангандаги 12-қурилиш трестига қарашли механизациялашган кўчма колонна жамоаси ўтган йили ўз кучи билан 1,5 миллион сўмлик иш бажариб, режадан ўзиб кетди. Мавжуд 7 та бригада орасида Виктор Бутирин, Турдиали Аҳроров бошлиқ жамоа қурувчилари пешқадам бўлдилар.

Трестнинг ишлаб чиқариш-техника таъминоти базаси, тўқимачилик техникуми ўқув бинолари қисқа муддатда қад ростлади. Колонна жамоаси Косонсой районида барпо этилаётган паталогия-анатомия касалхонаси биносини барвақт битказишга ҳисса қўшди.

Қурувчилар бу йил янги марраларни эгаллаш учун курашмоқдалар.

АҚЛЛИ МАШИНАЛАР ЁРДАМИ

Наманган вилояти поликлиникаси ҳакимлари ва жарроҳлари хасталикларни аниқлаш, даволаш муолажаларини бехато белгилаш, бошқа маълумотларни олишга илгаригидан анча кам вақт сарфамоқдалар. Бунда янги ўрнатилган электрон-ҳисоблаш машиналари йиғмаси қўл келмоқда. Ҳозирга қадар бундай туркум замонавий асбоблардан Тошкент, Гулистон, Қўқон шаҳарларидаги айрим шифохоналардагина фойдаланиларди. Намангандаги жумҳуриятда ягона бу комплекс барча соҳани қамраб олган. Унинг дастурини Тошкент давлат дорилфунуни қошидаги физика олийгоҳи муҳандислари ишлаб чиқиб амалиётга жорий этдилар. Комплекс маълумотлари аҳоли ўртасида тиббий муолажаларни ўтказишда қўл келаяпти.

ЧОРАСИ ТОПИЛДИ

Тўрақўрғондаги «Ширинлик» комбинатида Италиянинг «Сандвик» фирмаси ўрнатган мева қуритиш линияси хом ашё йўқлигидан тўхтаб қолаёзганди. Эндиликда бунга чек қўйилди. Конвейердан одатдагидек узум, олма, беҳи, нокгина эмас, балки майдалаб қуритилган карам ҳам чиқаяпти. Янги маҳсулотга Россиянинг шимолий ўлкаларидан мижозлар келаяпти. Ёзги карам ҳосилидан қуритилган 2 минг тоннадан зиёдроқ тансиқ маҳсулот истеъмолчиларга жўнатилди. Ошқовоқ, лавлаги, пиёз ҳам шу ерда илк бор қайта ишланди.

Айни кунларда ҳам бу маҳсулотлар тўхтовсиз қабул қилиб олинаяпти. Чунки комбинат жамоа ва давлат хўжаликлари билан 15 минг тонна сабзавотни қабул қилиб, қуритиш бўйича шартнома тузган. Иш ҳам шу асосда бораяпти.

ХУСУСИЙ ЛИЦЕЙ

Наманганнинг Ғирвонсой даҳасида икки қаватли муҳташам бинонинг ўқув хоналари 106 нафар талабани ўз бағрига олганига кўп бўлгани йўқ. Бу ердаги эркаклар хусусий лицейига туркиялик Шараф Шимшек оға директорлик [illegible]лмоқда.

Ҳозир Ўзбекистон Республикаси Халқ таълими вазирлиги билан Туркиянинг «Силим-аноним» ширкати ўртасида тузилган шартномага кўра Ўзбекистонда еттита турк лицейи ишлаб турибди.

— Мен 20 йиллик ўқитувчилик тажрибасига эгаман, — дейди эркаклар хусусий лицейи директори Шараф Шимшек оға. — Мақсадим—ўзбек болаларига дунёвий билимлар бериб, мустақилликни мустаҳкамлашга ҳисса қўшиш. Мен билан бирга Мехмет Ак, Ойхон Сипоҳий, Рамазон Ак Сарой, Мурод Эрбуван каби ватандошларим келиб, болаларга турк, инглиз тилларидан дарс беришаяпти. Ўзбек тили ва адабиёти, миллий жуғрофия, жисмоний тарбия, мусиқа, дин тарихи бўйича ҳам машғулотлар олиб борилаяпти.

Умуман ҳафтасига 37 соат дарс ўтилаяпти. Болалар билими ўн балли тизим бўйича баҳоланади. Ундан паст ўзлаштирганлар ўқишдан четлаштирилади. Иқтидорли болаларнинг дарслардан кейин турли машғулотлар билан шуғулланишларига имконият яратилган. Улар жумҳуриятимиз келажагидирлар.

Абдунаби ҚОРАБОЕВ,
«Қишлоқ ҳақиқати» мухбири.

ДАВОЛАШНИНГ ЗАМОНАВИЙ УСУЛИ

● Самарқанд тиббиёт олийгоҳи олимлари беморларни даволашда янги замонавий усул-лазеротерапияни қўллай бошладилар.

— Биз касалларни даволашда геллий-неонли ва ярим ўтказгичли лазердан фойдаланяпмиз, — дейди тиббиёт фанлари доктори, профессор Б. С. Турсунов—лазер физикаси илмий-тадқиқот институти ҳамда «Диалог-Сибирь» Россия—Америка қўшма корхонаси билан яқиндан алоқа ўрнатганимиз сабабли бундай воситага эга бўлдик. Янги даволаш усули ўзининг афзаллиги билан барчага манзур тушмоқда.

Шуни айтиш кераккки, ҳозирги оғир иқтисодий шароитда бундай тажрибани қўллаш хасталикка чалинган кишиларга молиявий жиҳатдан енгиллик туғдиради. Бинобарин лазеротерапия усулида даволанаётган беморларнинг қимматбаҳо ва тақчил дори-дармонлар излашларига, ноёб тиббий асбоб-ускуналардан фойдаланишларига ҳожат қолмайди.

МЎМАЙ ДАРОМАД

Қорақалпоғистоннинг Нурмуҳамедов номидаги ижара хўжалигида Абат Абанов оиласи ўтган йилнинг якунларига кўра камида 250 минг сўм соф фойда олди. Бу фойда мўл пахта ҳосили эвазига келди— ижарага олинган ўн гектар ернинг ҳар гектаридан 34 центнер сифатли пахта йиғиб-териб олинди.

Хўжаликда юздан ортиқ оилавий жамоа пахта ва бошқа қишлоқ хўжалик маҳсулотлари етиштириш учун ерни ижарага олди. Ҳаммалари ҳам битим шартларини бажариб, анчагина пул ишлаб олишди. Шу билан деҳқонлар хўжалик юритишнинг бу шакли самарали эканини исботлаб бердилар. Албатта, раҳбарларнинг қўллаб-қувватлашида ҳам гап кўп. Деҳқонларни сифатли уруғлик, зарур миқдордаги ўғит, материаллар билан таъминлаш раҳбарларнинг эътиборига боғлиқ. Ана шундагина ижара усулининг афзаллиги юзага чиқади.

(ЎзА).

Деҳқон дон сочар, эл ризқининг эшигин очар, деган гап бор халқимизда. Оқ олтин районидаги «Андижон» давлат хўжалигининг 6-бўлими меҳнат аҳли эл-юртга ризқ-рўз улашаётган серҳиммат деҳқонлардан. Бу ерда ҳар йили бошқа маҳсулотлар қатори мўл-кўл дон ҳам етиштирилмоқда. Ўриб-янчиб олинган ғалланинг бир қисми хўжалик аъзоларига тақсимлаб берилаётир. Одат бўйича бўлим ишчилари яқинда яна 40 гектар майдонга кузги буғдой сочишди. Ғаллакорлар келгуси йилда ҳар гектар ердан 45 центнердан буғдой хирмони кўтаришни режалаштирганлар.

СУРАТДА: хўжалик бош ҳосилоти Баҳром Шарипов (чапда), бўлим бошқарувчиси Худойқул Есалиев ва сувчи Абдуғофир Холматовлар далада.

Н. МУҲАММАДЖОНОВ олган сурат.

Шартнома бор, дангасалик кетмайди

Пахтаобод районидаги 115-механизациялашган кўчма колонна жамоаси бош пудрат ҳисобида 3 миллион 361 минг сўмлик, ўз кучлари билан 2 миллион 803 минг сўмлик қурилиш-монтаж ишларини бажариб, ўтган йилни муносиб якунладилар.

Улар «Андижон» жамоа хўжалигининг Тақачи қишлоғида 280 ўринли, «Маданият» давлат хўжалигида 140 ўринли болалар боғчалари, механика заводи ишчи-хизматчилари учун 16 квартирали уй-жой биносини қуриб фойдаланишга топширишди.

— Йиллик режани тўққиз ойдаёқ бажариб қўйгандик,— дейди кўчма колонна бошлиғи Латифжон Ражабалиев. — Октябрь, ноябрь ва декабрь ойларида бажарган қўшимча қурилиш-монтаж ишларимиз бош пудрат бўйича 213,5 минг сўмни, ўз кучимиз билан эса 672 минг сўмни ташкил этди. Жамоамиз ҳозир ютуқларни мустаҳкамлаб, янги йилнинг дастлабки кунларидан бошлаб самарали ишламоқдалар. Оддий ишчидан бригадир ва участка бошлиғигача изланиб, имкониятлардан унумли фойдаланаяптилар. Зиёвуддин Аҳмедов, Толибжон Усмонов, Анваржон Жўраев бошлиқ бригадаларнинг жонбозлиги алоҳида сезилиб турибди.

Ютуқлар ҳақида сўз кетганда иш юритувчи Қодиржон Тўхтаматов шундай деди:

— Бозор иқтисодиёти қурувчилардан ҳам ишга янгича ёндошишни талаб этмоқда. Ҳар бир ишчи билан шартнома асосида ишлашга ўтдик. Буюртмачилардан нақд пулни бирваракайига олиб, қурувчиларга объектни қайси вақтда топширишни ҳисоблаб, шартнома тузаяпмиз. Унга кўра бунёдкорга қурилиш материаллари ўз вақтида етказиб берилади. Шу боис ишни тез ва сифатли якунлайдиган бўлишди. Улар ҳатто дам олиш кунлари ҳисобига ҳам ўз ихтиёрлари билан ишламоқдалар. Натижада ойлик маошлари ўртача 7—8 минг, ҳатто 12 минг сўмгача бораяпти.

Кўчма колонна жамоаси «Маданият» давлат хўжалигидаги 140 ўринли болалар боғчасини икки ойдаёқ ниҳоясига етказди. Жалолқудуқ районида қад кўтараётган 840 ўринли мактаб биноси муддатида топширилишига ёрдам бермоқдалар. Нуъмонжон Тўраев, Обиджон Жўраев, Орифжон Тўраев бошлиқ бригадаларнинг қурувчилари эса Кўқонқишлоқ пахта тозалаш заводида қурилаётган кўп ўринли болалар боғчасида ишламоқдалар.

Т. ҚУРБОНОВ.

Хориждан хабарлар

● Эрон Ислом Республикаси 200 мингга яқин форс тили дарслиги чоп этмоқда ва бу ўта зарур китоблар яқин кунларда Тожикистон Республикасига ҳукуматнинг туҳфаси сифатида юбориладиган бўлди. Мамлакатдаги йирик нашриётларнинг бирига ташриф буюрган Эрон Ислом Республикаси Президенти Али Акбар Ҳошимий-Рафсонжоний ана шуни маълум қилди. «Эрон Марказий Осиё минтақасидаги халқларнинг маданий эҳтиёжларини қондиришга кўмаклашиши керак», деб алоҳида таъкидларкан, давлат бошлиғи Ўзбекистон ва Озарбайжон билан ҳам бу мамлакатларда форс тилини ўрганиш соҳасида ҳамкорлик қилиш тўғрисида битимлар имзоланди, деди. Марказий Осиёдаги мустақил давлатлар билан бой ва қадимий маданий-адабий анъаналарга эга бўлган Эроннинг ҳамкорлиги тарихимиз, динимиз ва маданиятимизнинг муштараклиги асосида ташкил этилади, шунга кўра Эрон Ислом Республикаси ёш мустақил давлатларга ёрдам беришга ҳамиша тайёрдир, деди президент Ҳошимий-Рафсонжоний.

● Оқ уй Америка Қўшма Штатлари ва иттифоқчиларининг авиацияси Ироқ жанубига осмондан зарба беришни якунлаганини маълум қилди. АҚШ Президентининг расмий вакили Марлин Фицуотер мамлакат раҳбари қароргоҳида ўтказилган брифингда журналистларга фақат Ироқ жанубидаги зенитли ракеталар комплексига зарба берилди, деб айтди.

Иттифоқчилар Ироқ хатти-ҳаракатларини кузатишни давом эттирадилар ва Ироқ тақиқ минтақасида соқчилик қилаётган Америка Қўшма Штатлари ва иттифоқчилар ҳарбий ҳаво кучларига қарашли самолётларга таҳдид солгудек бўлса, осмондан қайта зарба бериш ҳуқуқини сақлаб қолади, деб алоҳида таъкидлади расмий вакил.

● Осмондан зарба берилиши муносабати билан миллий телевидение ва радио орқали халққа мурожаат қиларкан, Ироқ Президенти Саддам Ҳусайн чоршанба куни кўпмиллатли ҳарбий кучларнинг мамлакат ҳудудига бостириб кириши «Ироқда бошланган жиҳоднинг навбатдаги урушидир», деб айтди. Ироқ раҳбари мамлакат ҳарбий кучларини «Аллоҳ душманларига қарши» жангга чорларкан, «тарихдаги энг йирик жанглардан бири (Форс кўрфазидаги уруш — муҳ)-нинг азобу аламларига чидай олган илоҳий зотлар учун Ироқ осмонида қайта пайдо бўлган душман самолётлари бир нишонга айлансин», дея даъват қилди.

● Қувайт амирлиги ахборот вазири шайх Сауд Носир Ас Сабоҳ «кўп миллатли кучларнинг Ироққа қарши қўллаган ҳарбий тадбири Қувайтга ҳеч қандай хавф солмайди», деб айтди. «Савтул араб» радиосининг хабар қилишича, вазир «минтақадаги танглликнинг қиёмига етиши фақатгина Ғарб мамлакатлари билан Ироқ ўртасидаги қарама-қаршилик туфайли содир бўлди», деб алоҳида таъкидлаган.

Бироқ, деб хабар беради, «Савтул араб» радиоси, Америка Қўшма Штатлари ҳарбий ҳаво кучларининг биринчи осмон рейди тўғрисида эълон қилинган заҳотиёқ минглаб қувайтликлар озиқ-овқат дўконларига ва супермаркетларга ёпирилдилар ва у ерда мавжуд молларнинг барчасини сотиб олдилар. Бензин қуйиш шахобчаларида узундан узун навбатлар пайдо бўлди. Пойтахтда соқчилик кучайтирилган, миллий гвардия амир ва унинг оиласини қўриқлаб турибди. Барча ҳукумат муассасалари, радио ва телевидение, халқаро тайёрагоҳ ҳам қўриқланмоқда. Амирлик касалхоналарида фавқулодда ҳолат эълон қилинди, барча тиббиёт ходимлари шошилинч равишда доимий иш жойини эгалладилар.

● Миср Араб Республикаси Президенти Муҳаммад Ҳусний Муборак Ироққа қарши куч ишлатишга мажбур қилган танг вазиятдан қаттиқ ташвишда эканини маълум қилди. Президент Сурия Араб Республикасига қисқа фурсатли сафари чоғида унга ҳамроҳлик қилаётган мисрлик журналистларга «Ироқ халқининг хавфсизлигини таъминлаш ва мамлакатнинг ҳудудий яхлитлигини сақлаш шарт», деди.

Айни чоғда Миср Президенти Муҳаммад Ҳусний Муборак Бағдод маъмурлари ироқ халқига, унинг ҳуқуқлари ва келажагига зарар етказаётган машмашабозликдан воз кечиши керак, деб алоҳида таъкидлади. Миср раҳбари Саддам Ҳусайнни Қувайт ҳудудига бостириб кириш тарзида ифода топган масъулиятсиз сиёсат юритишда айблади.

● Сурия Араб Республикасининг аҳолиси 2025 йилга бориб 34 миллион нафарни ташкил этади. Мамлакат статистика хизматининг Дамашқда эълон қилинган маълумотномасида аҳолишуносликка оид ана шу тахмин баён этилган. Ҳозирги статистика маълумотларига қараганда, мамлакат нуфусининг сўнгги йиллардаги табиий ўсиш кўрсаткичи 3,35 фоизга тенг бўлган. Бу соҳада Сурия йиллик табиий ўсиш даражаси 3 фоиз бўлган барча араб давлатларидан ўзиб кетди.

Маълумки, мамлакат тўла мустақилликка эришган 1960 йилда унинг аҳолиси 4 миллион 560 минг фуқародан иборат эди. Бугунги кунда биргина мамлакат пойтахтининг ўзида 2 миллиондан ортиқ аҳоли яшайди. 1992 йилги — сўнгги статистика маълумотларига кўра, ҳозир мамлакат 12,6 миллион нуфусга эга.

Аҳолишунос олим Дуаб Саҳиюн хулосаларига қараганда, мамлакатда аҳолининг жадал суръатларда ўсиб бориши нафақат туғилиш даражасининг катталигига, қолаверса, сўнгги 20 йил давомида болалар ўлимининг сезиларли даражада пасайганига ҳам боғлиқдир.

● Яна бир неча кундан кейин Америка Қўшма Штатлари Президенти курсисига ўтирадиган Билл Клинтон Президент Буш қарорига биноан АҚШнинг Ироққа қарши қўллаган ҳарбий тадбирини тўла қўллаб-қувватлайман, деди. Литл-Рок шаҳрида бир гуруҳ журналистлар билан суҳбат чоғида «камина бу қарорни мутлақо тўғри деб ҳисоблайман», дея алоҳида таъкидлади бўлғуси президент. Мамлакат президенти бўлганимда мен ҳам шундай қилган бўлур эдим, деди Билл Клинтон. Қовун қовундан ранг олади, деб шунга айтсалар керак-да!

● Америка Қўшма Штатлари конгрессининг саркорлари АҚШнинг Ироққа осмондан зарба берганини бир овоздан маъқулладилар. Вакиллар палатасидаги демократлар кўпчилигининг раҳбари Ричард Гепхардт АҚШнинг Ироққа қарши зарба беришини конгрессда вакиллари бўлган икки партия аъзолари ҳам якдиллик билан қўллаб-қувватлайдилар, деди.

● Қобул радиосининг эшиттиришларига асосланган ЮПИ ахборот маҳкамаси мухбирининг Исломободдан хабар қилишига қараганда, собиқ президент Муҳаммад Нажибулло яшириниб турган Бирлашган Миллатлар Ташкилотининг Афғонистондаги ваколатхонасига бир неча ракета келиб теккан. Хабарда билдирилишича, камида учта ракета иншоот ҳудудида портлаган. Қурбонлар тўғрисида эса маълумот олинмади.

● Бирлашган Миллатлар Ташкилоти Бош Ассамблеяси 47-сессияси раисининг расмий вакили Александр Таукач БМТ Бош Ассамблеясининг сессияси 19 январдан бошлаб ўз ишини давом эттиради, деб эълон қилди. Сессия ўз ишини давом эттиришга киришаркан, кун тартибидаги биринчи банд сифатида Чехия ҳамда Словакиянинг Бирлашган Миллатлар Ташкилотига қабул қилиниши масаласини кўриб чиқади.

ХАТТОТ МЎЪЖИЗАСИ

Пайғамбаримиз Муҳаммад Мустафо саллоллоҳу алайҳи васалламнинг муборак ҳадисларидан бирида шундай ҳикмат бор: «Хат ярим илмдир».

Бунда муайян маънода хатга ижобий муносабат, меҳр, уни эъзозлаш, ёзувнинг муқаддаслиги ҳақидаги мантиқ борлигини сезиш қийин эмас. Шунинг учун ҳам ота-боболаримиз хат ва хаттотлар меҳнатини қадрлаб, араб имлосида битилган қоғозларнинг ерга ташланишини гуноҳ ҳисоблашган. Каломуллоҳ ёзилган алифбони муқаддас билишган.

Умуман, ёзувнинг ўзи муқаддас. Чунки унда инсоннинг туйғулари, қарашлари, дард-истаклари акс этади. Бунга нописанд муносабатда бўлиш ана шуларнинг топталиши демакдир.

Инсоният даҳосининг буюк кашфиётларидан бири ҳисобланган ёзувнинг аҳамияти чексиз. Ёзув бўлмаганда эди, ўтмишни бугун билан боғлаш, бугуннинг муаммоларини келажакка етказиш ғоят мушкул бўларди. Авлод-аждодларимизнинг ҳаёт тарзи билан ҳам ёзув орқали ошно бўламиз.

Шакли-шамойили, моҳияти жиҳатидан ҳар бир халқ ёзуви ўзига хос ҳисобланади. Шундай ёзувлар борки, ижтимоий восита қуроли бўлишидан ташқари кенг қамровли хусусият ва имкониятларга ҳам эга. Шубҳасизки, араб ёзувида ана шундай хосса бор.

Аввало, араб алифбоси гўзаллик рамзи. Кишини фикрлашга, мулоҳаза юритишга ундайдиган ёзув.

Қулоқ беринг, яна менга бир лаҳза,
Зукколик, топқирлик ҳамда ҳофиза,
Қунту ихлос ҳамда сабот-матонат,
Журъату жасорат, ғайрат-шижоат,
Алар бари бўлса сизда мужассам,
Билишингиз тайин турур мен айтсам.

Дарҳақиқат, ана шу хусусиятларга эга бўлган киши учун араб имлосини ўрганиш мураккаб эмас. Ўзининг серқирра жиҳатлари билан узоқ асрлар мобайнида аждодларимиз диққатини жалб этиб келган мазкур ёзувга мисгар, заргар, ганчкор, наққошу кулоллар ҳам бефарқ қарашмаган. Ўз маҳсулотларининг чиройли, нафис чиқиши учун араб ёзувидаги битиклардан унумли фойдаланишган. Битик эса гўё нақш сингари киши диққатини ўзига тортган.

Араб ёзуви тарих, абжад ҳисобларини келтириб чиқаришда ҳам муҳим омил бўлиб хизмат қилган. Алифбодаги ҳар битта ҳарф муайян рақамни ифодалаб келган. Ҳатто классик адабиётимиз намояндалари ўз асарларидаги муайян ғоя ва мазмунни ўқувчига тез ва сўз етказишни ният қилиб, ҳарфлардан поэтик санъат сифатида фойдаланишган.

Гўзалликка бўлган интилиш азалий қонуният. Шу боис араб ёзувининг ҳам хилма-хил турлари таркиб топган. Гўзал имлога янада нафислик бахш этишни ният қилган турли замину замон, макину маконда яшаб ижод қилган хаттотлар саъй-ҳаракатларининг натижаси ўлароқ араб ёзувининг ўттиздан зиёд турлари пайдо бўлган.

Барча ёзув турларининг ҳам ўз ўрни ва аҳамияти бўлгани ҳолда настаълиқ хатининг қиммати ўзгачадир. Чунки, маънавий меросимизнинг улкан қисми ана шу, яъни форсий (каламий қўл хати) ёзувда битилган. Шунинг учун ҳам буни ўрганиш зарур ва унинг тарғиботи-ташвиқоти масаласи муҳимдир.

Ўтмишда, босмахона ва матбаалар мавжуд бўлмаган пайтларда, хаттотларнинг хизмати катта бўлган. Маданий, маърифий марказларда хаттотлик мактаблари бўлиб, у ерда моҳир, қилқалам хаттотлар уюшган.

Маънавий меросимизга муносабат ижобий хусусият касб этган бир пайтда хат ва хаттотликка ҳам лоқайд қараб бўлмайди. Чунки, хаттотларгина адабий меросимизни қайта кўчириб, сақлаб қолиши, уларга умр бахш этиши мумкин.

Яқинда илк бор Хитой Халқ Жумҳурияти хаттотлар жамиятининг аъзолари, Уйғуристоннинг машҳур ҳуснихат усталари иштирокида Тошкентда уйғур ҳуснихат санъати кўргазмаси намойиш қилинди.

«Интер-Осиё» корпорацияси ва «Тангритоғ» ширкати ташаббуси билан очилган ушбу кўргазмада Шин-Жон уйғур мухтор районида яшаб ижод этаётган пешқадам хаттотлар санъати билан таниша туриб қувончдан, гўзалликдан дилим яйраб кетди. Хаттотлар чинакам маънода хатдан мўъжизалар яратишган. Араб ёзуви асосида турли хил тасвирларни ифодалаш мумкинлиги кўргазмага келган кўплаб томошабинларни лол қолдирди. Қанийди, бизда ҳам хаттотлар уюшмаси ташкил этилса, деб ўйлаб юрардим. Яқинда «Тангритоғ» ширкати ана шундай ташаббус билан чиққанлигини эшитиб, ғоят мамнун бўлдим. Айниқса, бу борада ушбу хайрли ва эзгу фаолиятнинг ташаббускори, тарғиботчиси Муҳаммаджон ака Ҳамроевнинг хизматлари беқиёс.

Айни пайтда Ўзбекистон Фанлар академиясининг Алишер Навоий номли адабиёт илмгоҳи қошида ташкил этилган «Ирфон» ўқув курсининг фаолияти ҳам ўзига хосдир. Бу ерда араб алифбоси асосидаги ўзбек ёзувини, бошқача айтганда туркий тилдаги қадимий қўлёзма китобларни ўқиш-ўргатиш ишлари яхши йўлга қўйилган. Эски имломизда тўғри ва чиройли ҳуснихат билан ёзишга қизиқувчиларнинг сони бениҳоя кўп. Шунингдек, бу ерда араб, форс, турк тиллари бўйича ҳам машғулотлар олиб борилади. Араб алифбосини содда, осон усулда ўргатишда етук тилшунос ва адабиётшуносларнинг хизмати катта бўлмоқда.

Жумҳуриятимизнинг турли вилоятларида яшаётган хаттотларни жамлаб, уюшма, марказий кенгаш тузилса, ажаб эмас бизнинг хаттотлар ҳам ўз ижодиёти намуналари билан ўз санъатларини намойиш этувчи кўргазмаларда қатнашишса. Бу эзгу иш амалга ошса, нур устига нур бўларди. Қолаверса Уйғуристон хаттотлари билан ўзига хос дўстлик ришталари, ҳамкорлик алоқалари янада мустаҳкамланар эди.

Раҳимбой ЖУМАНИЁЗОВ.

САНЪАТИГА ТАСАННО

Ҳаёт одамларнинг феълу атвори, ниятига қараб қисмат ато этган. Шундан бўлса керак. Аллоҳнинг барчага бир хил улашган ризқини ҳар ким лаёқати, билими, уқувига қараб териб олади. Шундан бўлса керак, бир қисм тупроқ бировнинг қўлида олтинга айланиб, бошқасига қора ерга беланади...

Кимлардир ёқиб кулини кўкка совурадиган ёғоч избосканлик меъмор Йўлбарс Ўтагановнинг қўлига тушса, чинакам мўъжизага айланади. Отахон — нозик таъб, кенг тафаккурли, юксак дидли ҳунарманд уста. У кишининг қўлларида сайқал топган нақшинкор эшиклар, нозик ўймакорлик билан ясалган жовонлар, курсиларни кўриб, ҳайратга тушасан киши. Устанинг сеҳрли бармоқлари ёғочга жон бағишлайди. Қалбидаги нозик туйғулар акси бўлиб деворларга кўчади. Жимжимадор нақшлар кўзингни яшнатади, ҳазин бир куй бўлиб юрагингга оқиб киради, руҳинг Бухоро минораларию Самарқанд мадрасаси, кўҳна Оқсарой билан тиллашиб юксакка кўтарилади. Ва ногоҳ бу санъат ўзлигингдан, ота-боболарнинг кечмишидан сўзлайди. Исми жисмига монанд уста Йўлбарс ота тимсолида ҳунарманд боболаринг ёдга тушади.

Ҳунармандчилик ўзбекнинг азалий қисмати, бобомерос касби, етти иқлимни ҳайратга солган мўъжизаси. Ҳунарманд эл ҳеч қачон, ҳеч кимга қул бўлмаган, қашшоқ яшамаган. Чунки у бахтини, тахтини ақл-идроки, билими, олтин қўллари билан яратган.

Моҳир уста Йўлбарс отанинг номи бугун нафақат республикамизда, балки чет мамлакатларда ҳам маълум. Хорижлик санъаткорлар у яратган нафис, жозибали нақшинкор буюмларни кўриб отага тан берган. Устанинг меҳнаткаш қўллари уни элга танитди, қадрини юксакка кўтарди, у бир неча бор жумҳурият меъморлар кўрик-танловининг совриндори бўлди.

Йўлбарс устадек жонкуяр инсонларнинг маҳорати, изланиши билан Ўзбекистон яна ҳунармандлар ўлкасига айланмоқда. Илло, энди мустақил Ўзбекистон дарвозалари нақшинкор, қасрлари ганчли, жозибали бўлгай. Шунга монанд халқнинг руҳи юксакка кўтарилиб, туйғулари жилолангай. Руҳи юксак халқ эса мўъжизалар яратади.

А. ҚОДИРОВА.

СУРАТДА: ўймакор Йўлбарс ота Ўтаганов ўз устахонасида.

Дониёр САМАТОВ олган сурат.

Шунақаси ҳам бўлади

ПУЛГА САЙРАЙДИГАН МАЙНА

Зулхумор сочини турмаклаб бўлгач, ҳалигина соатини осиб қўйган устунга қараб, ҳайратда қолди. Соат жойида йўқ эди. Бу қандай синоат? Биров ўғирлаб кетди деса, ҳовлига ҳеч ким киргани йўқ. Зулхумор соатини бўйнидан олиб, михга илганини аниқ билса-да, ҳамма жойни кўздан кечирди. Топилмади.

— Соатимни кўрмадингизми? — сўради аясидан.

— Йўқ. Қаерга қўйган эдинг?

— Мана бу ерга, — дея у сўриток устунини кўрсатди.

Шу тариқа ҳеч ким на олганини, на кўрганини айтди. Соат топилмади. Зулхумор ҳам ундан умидини узди...

Кунларнинг бирида Зулхуморнинг дадаси Ғанижон аканинг кўзи ҳовлидаги олмага ин қурган майнага тушди. Қушнинг оғзида нимадир бор эди. Ғанижон ака олма дарахтига чиқди-ю, ҳайратдан ёқа ушлади. Дарров ён қўшниси Мадолимни чақирди.

— Қўшни бу ёққа чиқинг, ўз кўзингиз билан кўрмасангиз ишонмайсиз.— Иккала қўшни майна инидаги «экспонат»ларни кўриб кулгидан ўзларини тўхтатиша олмади. Индан йўқолган ўша соат билан бирга биттадан 10 сўмлик, 5 сўмлик ва бир сўмлик қоғоз пуллар чиқди.

Р. КАМОЛОВ,
ЎзА мухбири.

Фарғона тумани, Лоғон қишлоғи.

БОШҚОТИРМА

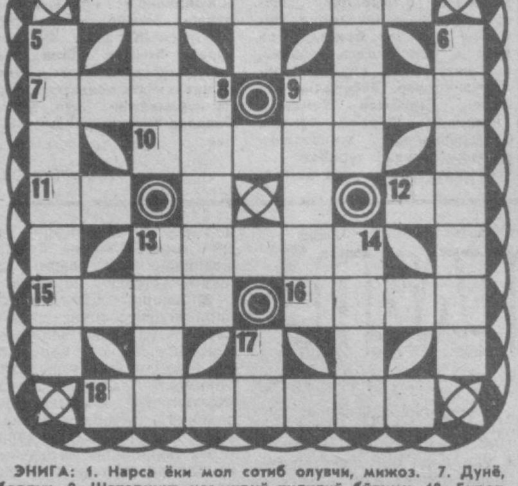

ЭНИГА: 1. Нарса ёки мол сотиб олувчи, мижоз. 7. Дунё, борлиқ. 9. Шаҳарнинг маъмурий ҳудудий бўлими. 10. Бирор типдаги сўзларни маълум тартибда жамлаб, изоҳлаб берилган китоб. 11. Дондан тайёрланган озуқа. 12. Сайёра. 13. Ҳафта куни. 15. Ўрта Осиёдаги денгиз. 16. Азов денгизидаги энг кўҳна бандаргоҳ шаҳар. 18. Шуъла ёки чироқ атрофида айланувчи тун капалаги.

БЎЙИГА: 2. Ўсимлик нектаридан ҳашарот ҳосил қилган ширинлик. 3. Парранда ошиёни. 4. Авлоддан аждодга қолиб келаётган расм-русм, удум. 5. Ўзбек кибернетик олими, академик. 6. Булғориядаги аҳолиси қувноқлиги, ҳажвий анжуманлари билан танилган шаҳар. 8. Шарқ халқларининг қадимий йўл ўлчови. 9. Сувни вақтинча ёки доимий тўсиб турадиган иншоот. 13. Ипга тизилган бир хил турдаги нарсалар мажмуи. 14. Тонг ёришган пайт. 17. Жониворларни турли йўллар билан тутиш.

Фозилжон ОРИПОВ тузган.

Бир пиёла чой баҳона

ДАМ ОЛИШ САҲИФАСИ

Бугунги кунда биз англаган ҳақиқат шуки, Шўролар замонида ўтмишимиз, тарихимиз, маънавий меросимизни қоралашгача бордик. Қадриятлар билан боғлиқ яхши нарсаларни бирваракай ёмонга чиқариб, «янги замондан фазилат изладик, уни кўкларга кўтариб мақтадик—«ўтмишда қолоқ эдик, қашшоқ эдик, қул эдик», деб қуллуқ қилдик. Бобокалонларимизни, момоларимизни, алломаларимизни, қаҳрамонларимизни тебратиб катта қилган, вояга етказган оддийгина бешикни, иссиқ тафтида исинтирган сандални эскилик сарқити, дея улоқтирдик. Ота-боболар удумига кўра, бешик ва китобни оловда ёқиш оғир гуноҳ ҳисобланса-да, даҳрийлар қанчадан-қанча китобларни ўтга ташлашмади. Осмонга ўрлаган ана шу гулханларда биз йўқотиб қўйиб, ҳозир излаб юрган қадриятлар ёниб кетмадимикин?

Беғубор болалигимизнинг овунчоғи—бешигимиз болорида осилиб турадиган туморларни, тўданаларни, тизим-тизим кўзмунчоқлар, маржонлар, тасбеҳ шодаларини, сопол, ёғоч, лойдан ясалган ўйинчоқлар, қўғирчоқлар, қуроқли ёстиқчалар, қалпоқчалар, кўрпа-тўшакларимиз, чопонларимиз — ҳаммасини бирваракайига инкор этдик.

Шу мақомга эришдикки, беғубор болалигимизнинг ҳамроҳи — овунчоқларимиздан, ўйинларимиздан — ҳаппак, кўчмак, ошиқ отди, буқир, ёнғоқ отар, чурий-кес, такаловлов, оқ суяк, қувлашмачоқ, зувиллатар, ҳакка-чиллик, туфалак, пошшо-вазир, телпак тепар каби юзлаб эрмакларимиздан айрилдик.

Биз қуйида бешик ва у билан боғлиқ одатларимизнинг тиббий ва маънавий-руҳий хизмати ҳақида сўзлашни ният қилдик. Аёнки, инсон қадим замонлардан бошлаб ўзининг яшаши учун фойдали бўлган буюмлар ва урф-одатларни асрлар давомида амалий тажрибалардан ўтказиб, авлодларга мерос қолдирган. Бешик ва у билан боғлиқ удумлар ана шулар жумласидандир.

УМР БЕШИКДАН БОШЛАНАДИ

Ғулом ҒАФУРОВ.

БЕШИК бебаҳо мулкдир. Шодлик, қувонч рамзи — авлодлар давомийлиги тимсоли, келажакка умид уйғотувчи мўъжиза. Афсуски, бешик Шўролар мафкурасининг тарғиботчилари, даҳрийлар, врачлар томонидан «эскилик сарқити», дея қораланди. Ҳатто «бешик—мусулмон болаларининг турмаси» дейишгача борилди. У билан боғлиқ одатлар ҳам худойи, суннат тўй каби хурофий ҳодиса, деб талқин қилинди. Ваҳолонки, унинг тиббий аҳамияти ниҳоятда катта. Ёш чақалоқнинг суяк тузилиши катталарникидан фарқ қилади, эгилувчанлик хусусиятига эга. Чақалоқлар суякларининг охирида, умуртқалар орасида, бош суяк ораларида, ҳамма суякларнинг бир-бири билан ёпишган жойларида тоғайсимон юмшоқ модда бўлиб, бола суякларининг ўсишига, қотишига хизмат қилади. Жажи бешикка боғлаб қўйилганда аввало ана шу тоғайсимон юмшоқ моддалар суякларга баравар тақсимланиб, уларнинг тўғри ўсишини таъминлайди.

Бола суягининг эгилувчанлиги асосан минерал тузларнинг суяк таркибида оз ёки кўплигига, суяк устки қобиғига ҳам боғлиқ. Суяк устки қобиғи қалинроқ бўлиб, кўпгина қон томирларига эга. Узун найсимон суяклар бош қисмида тана қисми билан қўшилган жойларда-ўсиш жойидаги юмшоқ тоғайсимон моддалар суякларни турли ташқи ва ички зарбалардан ҳимоя қилиб, уларнинг тўғри ўсишига хизмат қилади. Болаларнинг суяги мўрт бўлгани учун қўл чиқиш, синиш ҳоллари тез-тез рўй бериб туради. Суяк қобиғи остининг синиши, эпифизнинг жойидан силжиши, синган суякнинг жойидан силжиши содир бўлади.

Агар ўрнидан жилган ўсиш қисми ўз жойига қўйилмаса, қўл ёки оёқ суяклари ўсмай қолиши ёки қийшиқ бўлиб қолиши мумкин.

Бешикда боланинг суяк склети — бош, бўйин, кўкрак-бел-думғаза умуртқалари, қўл ва оёқлар тўғри ривожланади. Суякнинг тўғри ўсиши — склет мутаносиблигини тиббий асанка дейилади. Ҳозир бешикда ётмаган болаларнинг 75 фоизида асанканинг бузилиши кузатилмоқда. Тиббиётда сколиоз, кифоз, лардоз, деб юритиладиган хасталиклар ҳам бешик кўрмаган болаларда кўп учрайди. Бунинг сабаблари оддий. Аёнки, бешикда бола бир кеча-кундузда 16—18 соат ётиши мумкин. Ана шу вақт бола суякларининг тўғри ўсиши — асанканинг мутаносиб ривожланиши учун муҳит яратади. Бешикка беланмаган бола эса кўп типирчилайди. Чақалоқ чапга, ўнгга, орқага, олдинга қараб кўп талпинади. Бунинг устига бола қўлда ҳам кўп силкинади. Ана шу силкинишларда умуртқа орасидаги тоғайсимон юмшоқ моддалар ўсиш зонасига оғирликнинг тушиши натижасида суякларнинг ўсиш меъёри бузилишига олиб келади. Бола бешикда ётганда эркин бўлиб, унинг умуртқасига, тўғрироғи, ўсиш зонасига ҳеч қандай оғирлик тушмайди. Бешикда бола суякларининг ўсиш-қотиш жараёни тўғри кечади.

Бош суякларининг тўғри ўсиши натижасида бош анатомик шаклни олади. Айни маҳалда пешона, бурун, кўз косалари, юқори жағларининг физиологик тўғри шаклда ўсишига олиб келади. Халқ пойдевор мустаҳкам бўлса, уй чиройли чиқади, дейди. Шунга ўхшаш бешик бола суякларининг чиройли ўсишига пойдевор бўлиб хизмат қилади. Белишда бош суяклари, кўзлар, бурун, қулоқ супралари, тишлар тўғри ривожланади.

Ҳозирги пайтда болаларнинг рахит касаллиги (Д дармондориси етишмаслиги натижасида суяк юмшоқлиги) кўп учрайди. Бола мурғак даврида ўз оғирлигини кўтаролмайди. Бу хасталик оёқ суякларининг қийшайиши орқасидан келиб чиқади. Туғма рахитлар бундан мустасно. Бу касалликнинг энг оддий кўриниши бола оёқларининг Х ва О ҳарфларига ўхшаб туришидир. Бешикда бола оёқларининг жуфтлаб, тўғри боғланиши рахит касаллигининг олдини олади. Айтиш мумкинки, бешик туғма рахитларни даволайди ҳам.

Кузатишлардан аён бўлдики, бешикда ётган болаларда рахит касаллиги умуман учрамайди.

(Давоми бор).

Билиб қўйган яхши

МУЧАЛ

Яқин-яқинларгача тақвимни календарь сўзи билан атаб юрар эдик. Календарь лотинча калом бўлиб, «Қарз китоби» деган маънони англатади. Қадимги Римда қарзнинг маълум миқдорини ҳар ойнинг биринчи кунида тўлаш расм бўлган ва буни календарь деб аташган. Календарь эрамизнинг 46-йилида қонунлаштирилганлиги сабабли милодий йил тақвими ҳам деб юритилади. Биз бугунги кунда милоднинг 1993 йилида яшаяпмиз.

Бундан ташқари машҳур шоир ва олим Умар Хайём томонидан тузилган тақвим бўлиб, у бошқа тақвимларга қараганда аниқроқдир. Милодий тақвим бўйича 3 минг 300 йилда бир кеча-кундуз «хато» қилинса, Умар Хайём тақвимида 4 минг 500 йилда бир кеча-кундуз ошиқча чиқади. Шунга қарамай Умар Хайём тақвими ҳалигача қабул қилинмаган.

Умуман Ер юзи мамлакатларида турли тақвимлар юритилади. Биз қуйида улардан мучал йили, ҳижрий-қамарий ва ҳижрий—шамсий йиллар тақвимлари тўғрисида қисқа тушунча бермоқчимиз.

Ҳижрий йил тақвими икки хил бўлиб, бири ҳижрий-қамарий (ой) йилидир. Унга ойнинг Ер атрофида айланиш ҳаракати асос қилиб олинган бўлиб, йил 354—355 кундан иборат. Йилни ҳисоблаш 622 милодий йилнинг 16 июнь жума кунидан бошланган.

Ҳижрий-шамсий йил тақвимига эса Ер куррасининг Қуёш атрофида айланиши асос қилиб олинган бўлиб, унда йил 365—366 кундан иборат. Йил 2-март (Наврўз)дан бошланади. Ҳозирги кунда биз ҳижрий-шамсий йилнинг 1371 йилида яшамоқдамиз.

Бундан ташқари мучал йили тақвими ҳам мавжуд. Унда ойлар 12 ҳайвон номи билан юритилади. Мучал йили ҳижрий-шамсий йил каби 21 мартдан бошланади. Уларда ойлар номи бир хил.

ТУРФА ОЛАМ

ОДИССЕЯ ИЗИДАН

Юнонистонлик 26 яшар Петрос Клоудес солда Одиссея изидан саёҳат қилди. У Троядан Итака оролига қадар йўлни уч ярим ойдан кўпроқ вақтда сузиб ўтди.

Қадимги дунё қаҳрамони бу йўлни ўн ойда босиб ўтган эди.

КОНЬКИ ҚАЧОН ПАЙДО БЎЛГАН?

Қор ёғиб, ариқларни муз қоплаган, кўча-кўйлар яхмалак бўлганда болаларга жон киради. Улар оёқларига коньки боғлаб, мазза қилиб сирғанадилар. Лекин коньки қачон пайдо бўлганлигини хаёлларига ҳам келтирмайдилар.

Маълум бўлишича, унинг пайдо бўлганига олти минг йилдан ошди. Тош асрида яшаган овчилар дастлаб ўзлари кийган пойабзаллари товонига ҳайвонларининг суякларини боғлаб, муз устида ҳаракат қилган эканлар.

Ёғочдан қилиниб, остига темир боғланган конькилар илк марта XIII асрда Голландияда пайдо бўлган экан. Тўла металдан ясалган биринчи конькилар эса 1850 йилда Америка Қўшма Штатларида ишлаб чиқарилган.

ТОШ АСРИДА ТИЛЛА ТИШ

Италиялик ўтмишшунослар топган этрус тобутларининг бирідан тоза тилладан ясалган сунъий жағ чиқди. Олимлар дунёдаги биринчи тиш қуймаси 2100 ёшда эканлигини аниқладилар.

ОТ ЎЙИНИДАГИ ЮКСАК НАТИЖА

Буюк Британиянинг Райнсгейт деган шаҳарчасида истиқомат этувчи 29 яшар Дейвид Траймен 15 кунни от ўйинидаги ясама арғумоқ ичида ўтириб ўтказди. Шу вақт ичида у 66.207 марта айланди. Бу илгари бир америкалик кўрсатган вақтдан 12 соат кўпдир.

БИЛДИРУВ

Тошкентнинг Шайхонтовур районидаги ИВУ САИТ ташкилоти тугатилганлиги сабабли унга бўлган барча даъволар эълон чиққан кундан бошлаб бир ой ичида қабул қилинади.

Бош муҳаррир ўринбосари М. ҚАЮМОВ.

Газета таҳрир ҳайъати: Н. ҚАЮМОВ, М. ИСЛОМОВ, М. МИРЗАЕВ, Х. РАҲМАТИЛЛАЕВ, Т. ҚЎШАЕВ, Н. ЁҚУБОВ (бош муҳаррир), С. САЙДАЛИЕВ (бош муҳаррир ўринбосари), О. ҒОФУРОВ (масъул котиб), Н. ОРИФЖОНОВ, Т. СОЛИЕВ, Р. ТУРСУНОВ, К. РИХСИЕВ, Э. ИБРОҲИМОВ, М. АБДУРАҲМОНОВ.

МУАССИСЛАР: Ўзбекистон Республикаси Қишлоқ хўжалиги вазирлиги, «Ўзплодовошчвинпром» концерни, Ўзбекистон Республикаси Адлия вазирлиги, «Қишлоқ ҳақиқати» журналистлари жамоаси.

МАНЗИЛГОҲИМИЗ: 700083, ТОШКЕНТ, ЛЕНИНГРАД КЎЧАСИ, 32

ТЕЛЕФОНЛАР, Муҳаррир ўринбосарлари —33-44-43, 33-16-27. Масъул котиб—33-09-93, Масъул котиб ўринбосарлари—32-56-25. Деҳқончилик бўлими—32-56-35, 32-54-51, 33-09-93. Қайта ишлаш саноати бўлими—32-56-31. Ижтимоий ҳаёт бўлими — 32-56-34. Чорвачилик бўлими—32-56-22. Мелиорация ва қишлоқ қурилиши бўлими — 32-56-33. Маданият, адабиёт ва санъат бўлими — 32-56-36, 33-09-93. Ахборот ва спорт бўлими — 32-54-54. Шикоят, хат ва маъмурий органлар бўлими — 32-54-49, 32-54-52. Безатиш бўлими — 32-58-79.

Ўзбекистон Республикаси «Шарқ» нашриёт-матбаа концернининг босмахонаси. Ленинград кўчаси, 32. Нашр кўрсаткич — 64.602. 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12

Босишга топшириш вақти 21.00. Босишга топширилди 22.00 Буюртма Г—09.